

Nuoret aikuiset velkajärjestelyssä: nykytila ja lainsäädännön kehittämistarpeet

Heli Artevuo

2025 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

Nuoret aikuiset velkajärjestelyssä: nykytila ja lainsäädännön kehittämistarpeet

Heli Artevuo
Liiketalouden koulutus
Opinnäytetyö
Toukokuu, 2025

Heli Artevu

Nuoret aikuiset velkajärjestelyssä: nykytila ja lainsäädännön kehittämistarpeet

Vuosi 2025 Sivumäärä 54

Opinnäytetyössä tarkasteltiin nuorten aikuisten asemaa yksityishenkilön velkajärjestelymenettelyssä. Nuorten aikuisten ylivelkaantuminen on viime vuosina muodostunut merkittäväksi yhteiskunnalliseksi ongelmaksi, jonka takia työssä keskityttiin suomalaisen velkajärjestelylain-säädännön tarkasteluun 18-29-vuotiaiden aikuisten näkökulmasta. Tavoitteena oli selvittää, miten nuorten aikuisten erityislaatuinen asema on otettu velkajärjestelylaissa huomioon ja millaisin lainsäädännöllisin keinoin heidän asemaansa voitaisiin parantaa tulevaisuudessa.

Työssä sovellettiin lainopillista tutkimusmenetelmää. Keskeisenä lähteenä käytettiin lakia yksityishenkilön velkajärjestelystä sekä sen esitöitä. Lisäksi opinnäytetyössä hyödynnettiin oikeusministeriön mietintöjä ja oikeustieteellistä kirjallisuutta. Nuorten aikuisten ylivelkaantumisen laajuutta, taustasyitä ja seurauksia havainnollistettiin tilastojen ja tutkimusten avulla.

Tarkastelussa havaittiin, että nuoret velalliset kohtaavat velkajärjestelymenettelyssä edelleen useita haasteita. Ongelmia esiintyi erityisesti työttömien nuorten aikuisten kohdalla, joiden näkökulmasta velkajärjestelymenettelyssä huomattiin olevan passivoivia piirteitä. Velkajärjestelymenettelyn haasteet voivat heikentää nuorten velallisten taloudellista toipumista ja vaikeuttaa uuden taloudellisen alun saavuttamista.

Johtopäätöksinä esitettiin, että velkajärjestelymenettelyä tulisi kehittää kannustavammaksi, erityisesti maksuohjelman ja lisäsuoritusjärjestelmän osalta. Joustavampi maksuohjelma ja lisäsuoritusjärjestelmän muuttaminen parantaisivat nuorten aikuisten suoriutumista velkajärjestelymenettelyssä. Lisäksi ehdotettiin, että velallisen ikä otettaisiin huomioon yleisesti es-teperusteita arvioitaessa.

Asiasanat: velkajärjestely, nuoret aikuiset, ylivelkaantuminen, yksityishenkilö

Heli Artevu

Young Adults in Debt Adjustment: Current Situation and Legislative Development Needs

Year 2025

Pages

54

The aim of this Bachelor's thesis was to examine the position of young adults in the Finnish debt adjustment process from a legal perspective. The over-indebtedness of young adults has become a significant social issue. Therefore, the goal of this study was to investigate how debt adjustment legislation takes young debtors aged 18-29 into account, and what legal measures could be taken to improve their situation in the future.

The research method used in the thesis was legal research. The primary source of the thesis was the law on debt adjustment for individuals. Additional legal sources included government proposals, reports from the Ministry of Justice, and relevant legal literature. Furthermore, relevant statistics and studies were used to illustrate the extent, underlying causes and consequences of over-indebtedness among young adults.

The legal analysis revealed that the Finnish debt adjustment law is problematic for young adults. Problems were particularly evident among unemployed young adults, for whom the debt adjustment process was found to have passive elements. These challenges may weaken their financial recovery.

The main conclusion is that the debt adjustment process should be made more encouraging, especially regarding the payment program and the additional payment system. A more flexible payment program and reforms to the additional payment system could improve young adults' chances of successfully completing the debt adjustment process. It was also proposed that the debtor's age should be more broadly considered as a general assessment criterion for disqualification.

Keywords: debt adjustment, young adults, over-indebtedness, private person

Sisällys

1	Johdanto.....	6
1.1	Aiheen tausta ja määrittely	8
1.2	Tutkimuskohteen rajaaminen	9
1.3	Tutkimusmenetelmät	10
2	Nuoret, velka ja velkaantumisen syyt	13
2.1	Siirtyminen itsenäiseen asumiseen	14
2.2	Koulutusaste ja perhetausta.....	15
2.3	Nuorten talousosaaminen	16
2.4	Ostokäyttäytyminen	18
3	Yksityishenkilön velkajärjestelylaki	19
3.1	Rehabilitaatio velkajärjestelyn mallina.....	20
3.2	Velkajärjestelyn pääpiirteet.....	21
3.2.1	Velkajärjestelyn edellytykset.....	24
3.2.2	Yleiset esteet	24
3.2.3	Painavat perusteet	26
3.2.4	Maksukyvyn arviointi	27
3.2.5	Velkajärjestelyn hakemisen ja alkamisen oikeusvaikutukset	29
3.2.6	Maksuohjelman vahvistaminen	29
3.3	Muuttuva velkajärjestelylaki	30
4	Nuorten aikuisten asema velkajärjestelyssä.....	32
4.1	Nollaohjelmien ongelmallisuus nuorten velkaantuneiden kannalta	34
4.2	Lisäsuoritusjärjestelmän luomat haasteet.....	36
5	Velkajärjestelylainsäädännön kehittämiskohteet.....	37
5.1	Kannustavan maksuohjelman malli	38
5.2	Lisäsuoritusjärjestelmän kehittäminen	40
5.3	Opiskelun mahdollistaminen.....	41
5.4	Esteperusteiden muuttaminen	43
6	Yhteenveto ja johtopäätökset.....	45
	Lähteet.....	50

1 Johdanto

Yksityishenkilöiden velkaongelmat ovat muodostuneet vakavaksi yhteiskunnalliseksi ongelmaksi viime vuosien aikana. Suomen Asiakastieto Oy:n ylläpitämän maksuhäiriömerkintätilaston mukaan vuoden 2024 lopussa Suomessa oli yli 368 000 maksuhäiriömerkinnän omaavaa kuluttajaa, mikä tarkoittaa, että noin 6,5 prosentilla väestöstä oli vähintään yksi tai useampi maksuhäiriömerkintä.¹ Myös Ulosottolaitoksen sekä Tilastokeskuksen tilastot osoittavat, että ylivelkaantuneiden yksityishenkilöiden määrä on kasvanut. Ulosottolaitoksen julkaiseman tilaston mukaan ulosottovelallisten määrä kasvoi vuoden 2024 aikana 2,2 prosenttia edellisvuoteen verrattuna ja vuoden loppuun mennessä ulosotossa oli jopa yli 531 000 luonnollista henkilöä.² Tilastokeskuksen ylläpitämän velkajärjestelytilaston mukaan vuosina 2023 ja 2024 tehtiin myös enemmän yksityishenkilöiden velkajärjestelyhakemuksia kuin minään muuna vuonna koko 2000-luvun aikana. Vuonna 2024 velkajärjestelyhakemuksia tehtiin yhteensä 4 829 kappaletta, kun 2000-luvulla on aikaisemmin tehty keskimääräisesti vain noin 3 800 velkajärjestelyhakemusta vuosittain.³

Kyseiset tilastot kertovat velkaongelmien yleistymisestä sekä siitä, että yhä useampi velallinen ei kykene suoriutumaan veloistaan ilman viranomaisten apua. Velkaongelmat syntyvät tyypillisesti hitaasti vuosien aikana ja maksuongelmien taustalla on useita eri syitä, jotka voidaan pääosin jakaa tahallisiin (henkilö ei halua tai aio maksaa) ja tahattomiin (unohdukset yms.).⁴ Yksityishenkilöiden velkaongelmat voidaan myös luokitella kahdella eri tavalla. Objektiiivisilla velkaongelmilla tarkoitetaan tilannetta, jossa henkilöllä on todellisuudessa maksuhäiriömerkintä ja velkoja perinnässä tai ulosotossa. Subjektiiivisilla velkaongelmilla viitataan puolestaan henkilön omaan kokemukseen siitä, ettei hän kykene selviytymään taloudellisista velvoitteistaan, vaikka hän ei ole vielä objektiiivisesti ylivelkaantunut. Subjektiiivisissa velkaongelmatilanteissa henkilö kokee siis taloudellista ahdinkoa, mutta ei ole yleisen määritelmän mukaisesti vielä ylivelkaantunut.⁵ Ylivelkaantumisella on oikeustieteellisessä kirjallisuudessa perinteisesti tarkoitettu tilannetta, jossa henkilön velat tai velanhoitomenot ylittävät hänen maksukykynsä, eikä henkilö kykene enää suoriutumaan velkojensa takaisinmaksusta.⁶

Ylivelkaantuminen ja velkaongelmien lisääntyminen ovat huolestuttavia ilmiöitä koko väestön näkökulmasta, mutta erityisen vakavana ongelmana voidaan pitää nuorten aikuisten

¹ Suomen asiakastieto 2025, 4.

² Ulosottolaitos 2025, 23.

³ Tilastokeskus 2025, velkajärjestelyt.

⁴ Aalto, Järvinen, Lehtinen & Peura-Kapanen 2016, 33.

⁵ Majamaa & Rantala 2016, 1.

⁶ Koulou & Lindfors 2010, 4.

ylivelkaantumisen lisääntymistä. Suomen Asiakastieto Oy:n mukaan vuonna 2024 jopa 11 prosentilla 20-29-vuotiaista oli yksi tai useampi maksuhäiriömerkintä. Tämän lisäksi yli 17 000 nuorta aikuista 20-29-vuotiaiden ikäluokasta ja yli 3 500 alle 20-vuotiaista nuorta saivat ensimmäisen maksuhäiriömerkinnän viime vuoden aikana.⁷ Ulosottotilastojen mukaan Suomessa oli vuoden 2024 lopussa jopa 41 699 ulosottovelallista 15-24-vuotiaiden ikäluokassa ja 106 031 ulosottovelallista 25-34-vuotiaiden ikäryhmässä.⁸ Myös luotonhallintayhtiö Intrumin tuoreet tutkimukset kertovat nuorten aikuisten lisääntyneestä velkaantumisesta. Intrumin vuoden 2024 teettämän perintätietoanalyysin mukaan nuorten aikuisten velkaantuminen ja perintään siirtyvien maksujen määrä on kasvanut huomattavasti enemmän muihin ikäryhmiin verrattuna jo useana vuonna peräkkäin.⁹

Myös työttömyys on kasvanut eniten nuorten ikäluokassa. Tilastokeskuksen mukaan nuorten 15-24-vuotiaiden työttömyysaste nousi 18,8 prosenttiin ja 25-34-vuotiaiden työttömyysaste 9,2 prosenttiin viime vuoden aikana.¹⁰ Tutkimusten mukaan myös nuorten aikuisten toimeentulovaikeudet ovat lisääntyneet etenkin koronavuosien jälkeen. Esimerkiksi Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen toteuttamassa korkeakouluopiskelijoiden terveys- ja hyvinvointitutkimuksessa jopa 24 prosenttia nuorista vastaajista ilmoitti pelänneensä ruoan loppuvan rahanpuutteen takia. Lähes viidennes vastaajista kertoi joutuneensa tinkimään myös lääkkeiden ostamisesta rahanpuutteen vuoksi.¹¹

Kun otetaan huomioon edellä mainitun lisäksi pääministeri Petteri Orpon hallituksen toteuttamat sosiaaliturvavaleikkaukset - jotka kohdistuivat suhteellisen vahvasti nuoriin ja pienituloisiin - voidaan sanoa, että nuorten aikuisten toimeentulo ja tulevaisuuden taloudellinen tilanne ovat nykypäivänä riskialttiissa tilassa. Vuonna 2024 ja 2025 voimaan tulleet sosiaaliturvavaleikkaukset vaikuttavat valtioneuvoston selvityksen mukaan paljon etenkin esimerkiksi peruspäivärahaa, opintotukea ja asumistukea saavien kotitalouksien maksukykyyn. Ikäryhmittäin tarkasteltuna kyseiset muutokset nostavat tutkimusten mukaan eniten 20-29-vuotiaiden nuorten aikuisten pienituloisuusastetta.¹² Uhkana on, että pitkittynyt pienituloisuus ja taloudelliset ongelmat johtavat esimerkiksi nuorten koulutustason ja toimeentulon laskuun, jolloin he jäävät nykyistä aikuisväestöä matalammalle tasolle eivätkä kiinnity samalla tavalla osaksi työelämää ja yhteiskuntaa. Nuorten velkaongelmien kehitys uhkaa tästä syystä luoda uudenlaista rakenteellista eriarvoisuutta sukupolvien välille, mikä voi pitkällä aikavälillä horjuttaa

⁷ Yhteenlaskettu Suomen Asiakastieto oy:n vuoden 2024 kvartaalijulkaisuista.

⁸ Tilastokeskus 2025, ulosottovelalliset.

⁹ European Consumer Payment Report 2024, 13.

¹⁰ Tilastokeskus 2025, työvoimatutkimus. Ks. myös Sirviö 2025, 1-4, jossa käsitellään nuorten pitkäaikaistyöttömyyden yleistymistä. STTK:n tiivistelmän mukaan 15-24-vuotiaiden nuorten pitkäaikaistyöttömyysjaksot (eli yli kaksi vuotta kestäneet työttömyysjaksot) ovat yleistyneet ja kymmenkertaistuneet vuodesta 2007.

¹¹ Karvonen & Kestilä 2025, toimeentulo ja velkaantuminen.

¹² Mikkola, Sihvonen & Korpela 2024, 204-206.

yhteiskunnallista vakautta ja sosiaalista yhteenkuuluvuutta. Tämän lisäksi nuorten aikuisten vakavat ylivelkaantumisongelmat voivat johtaa useisiin henkilökohtaisiin tragedioihin, jos niiden korjaamiseen ei puututa ajoissa.¹³

1.1 Aiheen tausta ja määrittely

Aikaisemmat tutkimukset nuorten aikuisten velkaongelmista ovat keskittyneet pitkälti taloudellisiin ja sosiaalisiin näkökulmiin, kuten taloudellisten ongelmien muodostumisen syihin, ylivelkaantumisen seurauksiin ja ennaltaehkäisyyn. Nuorten aikuisten ylivelkaantumista on tutkittu muun muassa tilastollisten analyysien kautta, joiden lisäksi yksityishenkilöiden velkaantumisesta on tehty myös paljon erilaisia laadullisia ja määrällisiä tutkimuksia. Suurin osa näistä tutkimuksista on kuitenkin keskittynyt yksityishenkilöiden taloudellisten ongelmien käsittelyyn vain yleisellä tasolla, eikä tutkimuksissa ole varsinaisesti painotettu tai tarkasteltu syvällisesti esimerkiksi nuorten velallisten asemaa lainsäädännöllisestä näkökulmasta. Myös yksityishenkilön velkajärjestelymenettelystä on yleisesti ottaen kirjoitettu paljon oikeustieteellisessä kirjallisuudessa ja siitä on julkaistu runsaasti aikaisempia opinnäytetöitä. Yksityishenkilön velkajärjestelylain (57/1993, myöhemmin velkajärjestelylaki ja VJL) tarkastelu on kuitenkin yleensä keskittynyt pääosin velkajärjestelyn myöntämiseen vaikuttaviin yleisiin syihin, esteperusteisiin sekä painaviin syihin. Nuorten aikuisten asema velkajärjestelyssä on usein jäänyt sivurooliin yleisessä lainsäädännöllisessä tarkastelussa ja sitä on käsitelty vain muutamassa oikeustieteellisessä artikkelissa ja tutkimuksessa.

Tässä opinnäytetyössä on haluttu keskittyä nimenomaisesti nuorten aikuisten velkaongelmiin lainsäädännön näkökulmasta ja tarkastella, minkälainen asema nuorilla velallisilla on suomalaisessa velkajärjestelymenettelyssä. Opinnäytetyön tarkoituksena on myös tutkia, minkälaisia haasteita nuoret aikuiset mahdollisesti kohtaavat velkajärjestelyssä ja pohtia, miten lainsäädännöllisin keinoin voitaisiin parantaa nuorten velallisten asemaa velkajärjestelyssä. Opinnäytetyössä on tarkoitus syventyä tarkastelemaan velkajärjestelyä insolvenssimenettelynä, koska se tarjoaa velallisille mahdollisuuden uuteen, velattomaan alkuun ja katkaisee suhteellisen tehokkaasti velkakierteen, mikä on erityisen tärkeää etenkin nuorten velallisten kohdalla. Lainsäädännöllinen tarkastelu on haluttu keskittää nimenomaisesti velkajärjestelyyn erityisesti siitä syystä, että muualla insolvenssilainsäädännössä ei ole säännöksiä, joissa täysi-ikäisten nuorten yksityishenkilöiden erityislaatuinen asema otettaisiin samalla tavalla huomioon lieventävänä tai harkintaan vaikuttavana seikkana.

Hallituksen esityksen eduskunnalle laiksi yksityishenkilön velkajärjestelystä mukaan velkajärjestely on tarkoitettu viimesijaiseksi keinoksi velallisen taloudellisen tilanteen korjaamiseen. Näin ollen velkajärjestelyyn voidaan turvautua vain silloin, kun maksukyvyttömän velallisen

¹³ Mikkola, Sihvonen & Korpela 2024, 12.

taloudellista tilannetta ei kyetä muilla kevyemmällä keinoilla korjaamaan.¹⁴ Hallituksen esityksessä eduskunnalle laiksi yksityishenkilön velkajärjestelystä annetun lain muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi todetaan, että niissä tapauksissa, joissa nuorella on vakituinen työpaikka ja säännölliset tulot, on esimerkiksi voittoa tavoittelemattoman sosiaalialajärjestö Takuu-Säätiön tarjoama takaus pankista nostettaviin järjestelyluottoihin varteenotettava vaihtoehto velkajärjestelyn sijaan. Myös kuntien myöntämästä sosiaalisesta luototuksesta on vuosittain monelle nuorelle - etenkin opiskelijoille - suuri apu. Jotta nuori voi kuitenkin saada esimerkiksi Takuu-säätiön takaaman järjestelyluoton tai kunnan tarjoamaa sosiaaliluototusta, tulisi hänen kyetä pitkäjänteiseen velkojen hoitamiseen ja luoton takaisinmaksuun. Tämä ei kuitenkaan valitettavasti ole tyypillisesti mahdollista isolle osalle nuorille velkaantuneista muun muassa työttömyyden, opiskelun tai riittämättömien tulojen takia.¹⁵

Näin ollen velkajärjestely voi olla käytännössä ainoa menettely, jonka avulla nuori pääsee eroon ylivoimaisesta velkataakasta ja velkakierteestä. Nuorten aikuisten on kuitenkin nykyään suhteellisen hankala päästä velkajärjestelyn piiriin laissa säädettyjen edellytysten ja esteperusteiden takia. Lisäksi, vaikka nuori aikuinen pääsisikin velkajärjestelyyn, ongelmaksi muodostuu tyypillisesti nykyisessä velkajärjestelymenettelyssä maksuohjelman luonne sekä lisäsuoritusjärjestelmä.¹⁶ Tämän takia nuorten pääsyä velkajärjestelyyn tulisi tarkastella vielä enemmän ja pohtia, voitaisiinko velkajärjestelymenettelyä muuttaa, jotta se tukisi paremmin velallista tämän taloudellisen tilanteen korjaamisessa.

1.2 Tutkimuskohteen rajaaminen

Tässä opinnäytetyössä on keskitytty tarkastelemaan nuorten aikuisten velkaongelmia vain suomalaisen lainsäädännön näkökulmasta. Tämän vuoksi opinnäytetyössä ei ole vertailtu muiden maiden insolvenssilainsäädäntöä tai toteutettu laadullista tutkimusta siitä, miten nuoret aikuiset itse kokevat velkajärjestelymenettelyn toimivan. Opinnäytetyön aihe on rajattu edellä mainitusti, jotta työssä voidaan keskittyä tarkastelemaan syvällisesti suomalaisen velkajärjestelylainsäädännön rakenteita ja sen soveltuvuutta etenkin nuorten aikuisten ylivelkaantumistilanteisiin. Tutkimusalueen rajauksella on haluttu tuottaa mahdollisimman selkeä ja kattava kokonaiskuva siitä, minkälainen asema nuorilla aikuisilla on nykyisessä velkajärjestelymenettelyssä. Työn tarkoituksena on myös kuvata, mitä haasteita ja kehittämiskohteita velkajärjestelylainsäädäntö sisältää juuri tämän kohderyhmän näkökulmasta. Vaikka oikeudellinen vertailututkimus tai laadullinen haastattelututkimus olisivat tuoneet lisää näkökulmia aiheeseen, ne on opinnäytetyön tavoitteiden ja laajuuden vuoksi jätetty toteuttamistavan ulkopuolelle.

¹⁴ HE 183/1992 vp, 23.

¹⁵ HE 83/2014 vp, 10.

¹⁶ Oikeusministeriö 2013, 30-32; Ks. myös Linna 2014, 273-274.

Nuorten aikuisten käsite on tässä opinnäytetyössä rajattu tarkoittamaan vain 18-29-vuotiaita henkilöitä. Näin ollen tutkimusalueen ulkopuolelle on rajattu alaikäiset (eli alle 18-vuotiaat) ja yli 30-vuotiaat velalliset. Ikäluokan rajaaminen 18-29-vuotiaisiin perustuu siihen, että opinnäytetyössä on tarkoitus tutkia juuri niiden nuorten velallisten asemaa, joilla taloudellinen itsenäistyminen on vielä kesken, ja joiden mahdollisuus päästä velkajärjestelyn piiriin poikkeaa vanhemmista ikäryhmistä.

Yli 30-vuotiaat velalliset on rajattu tarkastelualueen ulkopuolelle, koska heillä velkajärjestelyn piiriin pääseminen noudattaa usein perinteisempää polkua. Yli 30-vuotiaiden keskuudessa työllistymis- ja varallisuuden kasvattamismahdollisuudet ovat pääsääntöisesti paremmat, mikä parantaa heidän edellytyksiään päästä velkajärjestelyyn.¹⁷ Vanhemmilla velallisilla on myös paremmat mahdollisuudet selviytyä maksuohjelman suorittamisesta verrattuna nuorempiin velallisiin. Vanhempien ikäluokkien velkaantuminen ja siihen liittyvät syyt ja seuraukset ovat myös pääosin erilaisia kuin nuorimmilla velallisilla.¹⁸ Velkajärjestelylainsäädännön toimivuuden tarkastelu heidän näkökulmastaan ei olisi opinnäytetyön tavoitteiden mukaista, sillä velkajärjestelyyn liittyvät ongelmat eivät kosketa heitä yleisesti ottaen yhtä paljon kuin nuoria aikuisia.

Alaikäiset velalliset on puolestaan rajattu tarkastelualueen ulkopuolelle, koska on erittäin harvinaista, että alaikäinen yksityishenkilö hakee velkajärjestelyä. Tämä johtuu ennen kaikkea siitä, että alaikäisiltä puuttuu lähtökohtaisesti oikeus tehdä heitä itseään sitovia oikeustoimia.¹⁹ Alaikäisten velkaongelmat ovat myös tutkimusten mukaan tyypillisesti sidoksissa erilaisiin liikenteeseen liittyviin sakkorangaistuksiin ja rikkomuksiin, kuten esimerkiksi joukkoliikenteen tarkastusmaksuihin ja mopoilua seuranneisiin rike- ja rangaistusmääräyssakkoihin. Tämän vuoksi he eivät tyypillisesti pääse velkajärjestelyyn laissa säädettyjen yleisten esteperusteiden täytyessä.²⁰

1.3 Tutkimusmenetelmät

Kuten aikaisemmin todettiin, opinnäytetyön tavoitteena on tutkia, minkälainen asema nuorilla on velkajärjestelyssä. Tämän lisäksi tavoitteena on tarkastella, minkälaisia haasteita nuoret kohtaavat nykyisessä velkajärjestelymenettelyssä ja pohtia, miten yksityishenkilön

¹⁷ Tilastokeskuksen velkajärjestelytilaston mukaan eniten velkajärjestelyhakemuksia olivat vuonna 2024 tehneet 35-54-vuotiaat velalliset. Myös 55-64-vuotiaiden ikäryhmässä on viime vuosina nähty kasvua velkajärjestelyhakemusten määrässä.

¹⁸ Majamaa & Rantala 2016, 1.

¹⁹ Alle 18-vuotiaat ovat holhoustoimilain (442/1999) 2 §:n mukaan vajaavaltaisia eikä heillä ole holhoustoimilain 23 §:n mukaan pääsääntöisesti oikeutta itse tehdä sopimuksia tai muita oikeustoimia. Alaikäiset yksityishenkilöt eivät voi näin ollen solmia sitovia laillisia sopimuksia kuten esimerkiksi luotto- tai lainasopimuksia, mikä rajoittaa huomattavasti heidän mahdollisuuksiaan velkaantua ja joutua oikeudelliseen vastuuseen velkaongelmien takia.

²⁰ Majamaa & Rantala 2017, 23.

velkajärjestelylakia voitaisiin muuttaa, jotta se edistäisi paremmin nuorten velallisten taloudellisen aseman parantumista. Tutkimuskysymysten luonteen takia, tämän opinnäytetyön tutkimusmenetelmänä on käytetty käytännöllistä lainoppia eli oikeusdogmatiikkaa. Lainoppi on tutkimusala, jossa erilaisten oikeuslähteiden avulla tarkastellaan ja selvennetään voimassa olevan oikeuden merkitysisältöä. Oikeusdogmatiikan keskeisenä tehtävänä on tuottaa suosituksia siitä, miten lakia tulisi tietyssä tilanteessa tulkita.²¹ Käytännöllinen lainoppi on täten tulkinnan taitoa. Lainopillisen tutkimuksen kohteena voivat olla erilaiset oikeuslähteet, joiden merkitystä ja sisältöä tutkimuksella pyritään täsmentämään. Tyypillisesti lainopillisen tutkimuksen tarkastelukohteena ovat erilaisten juridisten tekstien epäkohdat, ristiriidat, monimerkityksellisydet ja aukot.²²

Lainopissa tutkimusmenetelmiä eli metodeja ovat oikeuslähde-, tulkinta- ja argumentaatio-opit. Nämä menetelmät määrittelevät, miten lainopillisen tutkimuksen oikeudellinen tutkimuskysymys tai tulkintaongelma tulisi ratkaista. Oikeuslähdeoppi määrittelee, mitä lähteitä oikeudellisessa tulkinnassa pitää käyttää ja minkälainen painoarvo eri oikeuslähteiden välillä vallitsee. Tulkintaopit ohjaavat sitä, miten erilaisten oikeuslähteiden oikeudellinen sisältö eli oikeusnormi tai sen osa määritellään tutkimuksessa ja miten eri juridisia tekstejä hyödynnetään. Oikeuslähde- ja tulkintaopit määrittävät siten oikeudellisen tutkimuksen sallitut lähteet ja keinot valitun oikeusnormin sisällön selventämiseksi. Argumentaatio-opit puolestaan koskevat ratkaisunormin väitteiden perustelemista ja näkyväksi tekemistä.²³

Oikeuslähteet määrittelevät normatiivisen arvioinnin rajan oikeudellisen ja ei-oikeudellisen välillä. Oikeuslähteillä tarkoitetaan näin ollen niitä asiakirjoja tai yhteiskunnallisia käytäntöjä, jotka ovat oikeudellisen tulkinnan kohteina ja apuvälineinä. Oikeuslähdeoppi määrittelee, mihin asiakirjoihin ja yhteiskunnallisiin käytäntöihin oikeudellinen ratkaisu voidaan tosiasiassa perustaa. Suomalaisen oikeuskulttuurin perustana on vuosikymmenien aikana korostettu niin sanottua peczenikiläis-aarniolaista oikeuslähdeoppia, jonka juuret juontavat 1970- ja 1980-luvulle.²⁴

Peczenikiläis-aarniolaisessa oikeusopissa oikeuslähteet on jaettu vahvasti ja heikosti velvoittaviin sekä sallittuihin oikeuslähteisiin. Vahvasti velvoittavat oikeuslähteet toimivat

²¹ Kostiainen, Kurki, Määttä & Rautiainen 2023, 18-23.

²² Kurki, Määttä, Soininen & Rautiainen 2023, 136.

²³ Kurki, Määttä, Soininen & Rautiainen 2023, 135-137.

²⁴ Kurki, Määttä, Soininen & Rautiainen 2023, 141-150. Edellä mainittujen kirjoittajien mukaan jaottelua peczenikiläis-aarniolaisen opin on kuitenkin kritisoitu oikeustieteellisessä kirjallisuudessa huomattavan paljon vuosien aikana. Kyseisen opin keskeisimpänä ongelmana on nähty se, ettei siinä huomioida tarpeeksi selkeästi kansainvälisiä ja eurooppalaisia oikeuslähteitä. Oikeuslähdeoppia on kritisoitu myös siitä, ettei siinä ole otettu huomioon eri oikeudenoilla vallitsevia eriarvoisia oikeuslähteiden joukkoja ja tulkintasääntöjä, minkä vuoksi sitä on pidetty osittain vanhentuneena.

oikeudellisen ratkaisun keskeisenä perustana, mikä tarkoittaa sitä, että tuomari syyllistyy virkavirheeseen, jos hän sivuttaa vahvasti velvoittavan oikeuslähteen päätöksenteossa. Perinteisesti vahvasti velvoittavilla oikeuslähteillä on oikeustieteellisessä kirjallisuudessa tarkoitettu eduskunnan säätämiä lakeja ja niiden perusteella annettuja asetuksia. Myös EU:n primääri- ja sekundaarilainsäädäntö sekä kansallisella lailla toimeenpannut kansainväliset sopimukset luetaan useimmiten vahvasti velvoittavien oikeuslähteiden piiriin. Jos vahvasti velvoittavia oikeuslähteitä tarkastellaan hierarkkisesta näkökulmasta, Euroopan unioni lainsäädännöllä katsotaan olevan oikeuslähteopissa etusija kansalliseen oikeuteen nähden. Näin ollen se on vahvasti velvoittavien oikeuslähteiden hierarkian huipulla. Kansallisen lain sisällä perustuslailla on puolestaan etusija tavallisiin lakeihin nähden.²⁵

Heikosti velvoittavilla oikeuslähteillä tarkoitetaan tyypillisesti ylimpien tuomioistuinten ennakkopäätöksiä ja lain esitöitä, kuten esimerkiksi hallituksen esityksiä. Heikosti velvoittavat lähteet eivät ole normihierarkian valossa yhtä velvoittavia kuin vahvasti velvoittavat oikeuslähteet, mutta niiden institutionaalisen aseman vuoksi niillä on keskeinen merkitys lainsäädännöllisessä tulkinnassa ja oikeudellista ratkaisua tehtäessä. Heikosti velvoittavien oikeuslähteiden perustelemattoman sivuuttaminen saattaa johtaa siihen, että alemman oikeusasteen tekemää tuomiopäätöstä muutetaan ylemmässä oikeusasteessa.²⁶

Sallittujen oikeuslähteiden piiriin sisältyvät erityisesti viranomaisten ja tieteen tuottamat aineistot ja ohjeistukset. Esimerkiksi oikeustieteellisessä kirjallisuudessa esitetyt tulkintakananotot, ministeriöiden antamat ohjeet ja erilaisten lautakuntien ratkaisut voivat olla joillakin oikeudenaloilla merkittäviä sallittuja oikeuslähteitä. Sallitut lähteet eivät ole velvoittavia, koska niitä ei ole säädetty perustuslaissa määritellyn toimivallan nojalla, minkä takia niiden sivuttamisesta ei aiheudu ennustettavia seurauksia. Lainsoveltaja voi käyttää niitä ratkaisussaan vain tukeakseen argumentaatiota, joka perustuu vahvoihin ja heikosti velvoittaviin lähteisiin. Sallituilla oikeuslähteillä voi kuitenkin olla tästä huolimatta tosiasiallista vaikutusta esimerkiksi silloin, kun velvoittava lainsäädäntö on tulkinnanvaraista tai päätöksentekovaltaa on siirretty oikeusjärjestelmän ulkopuolelle.²⁷

Opinnäytetyön keskeisimpänä oikeuslähteenä on laki yksityishenkilön velkajärjestelystä. Tämän lisäksi opinnäytetyön muina oikeudellisina tulkintalähteinä on käytetty velkajärjestelylain esitöitä sekä velkajärjestelylain osittaismuutosten esitöitä, jotka tarjoavat tärkeää tietoa lainsäätäjien tavoitteista ja lain soveltamisen lähtökohdista. Opinnäytetyössä on käytetty oikeudellisina tulkintalähteinä myös oikeusministeriön lausuntoja ja aihetta käsittelevää oikeustieteellistä kirjallisuutta. Oikeudellisten lähteiden ohella opinnäytetyössä on hyödynnetty

²⁵ Hirvonen 2011, 42-43; Kurki, Määttä, Soininen & Rautiainen 2023, 145-147.

²⁶ Hirvonen 2011, 42-43; Kurki, Määttä, Soininen & Rautiainen 2023, 148-149.

²⁷ Kurki, Määttä, Soininen & Rautiainen 2023, 151-153.

aihetta käsitteleviä asiantuntija-artikkeleita, tutkimuksia sekä tilastoaineistoa, joiden avulla on pyritty havainnollistamaan nuorten aikuisten ylivelkaantumisen laajuutta ja ilmiön yhteiskunnallisia vaikutuksia.

2 Nuoret, velka ja velkaantumisen syyt

Tutkimusten mukaan taloudelliset ongelmat ovat yleisimpiä nuorten aikuisten, yksinhuoltajien, matalasti kouluttautuneiden sekä eronneiden henkilöiden keskuudessa. Nuorten aikuisten velkaongelmat ovat tutkimusten mukaan tyypillisesti sidoksissa mataliin tuloihin, alhaiseen koulutustasoon sekä laaja-alaiseen velkaantumiseen. Myös erilaiset elämäntilanteen muutokset, kuten esimerkiksi työttömäksi jääminen, opintojen keskeyttäminen ja parisuhteen päättyminen, ovat vahvasti yhteydessä nuorten aikuisten velkaongelmien muodostumiseen ja vaikuttavat keskimääräistä enemmän ylivelkaantumisen taustalla.²⁸

Nuorten aikuisten kohdalla taloudelliset ongelmat ovat tutkimusten mukaan tyypillisesti liitoksissa ennen kaikkea aikuistumis- ja itsenäistymisvaiheissa tapahtuviin merkittäviin elämänmuutoksiin. Nuorten kokemattomuus omien taloudellisten asioiden hoidossa, mahdollisesti epävakaa työmarkkinat sekä täysi-ikäisyyden myötä avautuvat monipuoliset kulutusmahdollisuudet muodostavat haasteellisen yhdistelmän nuorille aikuisille, jotka ottavat ensimmäisiä askeliaan itsenäistymisen polulla.²⁹ Nuorilla aikuisilla - etenkin itsenäistymisvaiheessa olevilla - on harvoin riittävästi säästöjä yllättävien rahamenojen tai pidempikestoisten taloudellisten haasteiden varalle, minkä vuoksi he ovat erittäin alttiita taloudellisille ongelmille esimerkiksi tulojen äkillisen laskun seurauksena.³⁰ Kun edellä mainitut osatekijät yhdistetään muihin elämänhallintaan liittyviin ongelmiin sekä nuorille tyypilliseen riskikäyttäytymiseen, voidaan todeta, että nuorten on todellisuudessa usein vaikea etukäteen valmistautua kaikkiin täysi-ikäisyyden mukana tuleviin taloudellisiin vastuisiin.³¹

Myös nuorten aikuisten velkatyyppijä on vuosien aikana tutkittu. Vuonna 2016 toteutetun tutkimuksen mukaan 20-24-vuotiaiden velat koostuivat enimmäkseen opintolainasta, sukulaisilta otetuista lainoista, osamaksuveloista sekä luottokorttivelloista ja maksamattomista laskuista. 25-29-vuotiaiden keskuudessa velkakanta oli tutkimuksen mukaan pitkälti samanlainen, vaikkakin tässä ikäryhmässä asuntolainavelat nousivat toiseksi yleisimmäksi velkatyyppiksi.³²

²⁸ Majamaa & Rantala 2017, 21; Valkama 2011, 6.

²⁹ Majamaa & Rantala 2017, 22.

³⁰ Majamaa & Rantala 2016, 7.

³¹ Aaltonen, Oksanen & Rantala 2017, 33.

³² Majamaa & Rantala 2016, 18.

2.1 Siirtyminen itsenäiseen asumiseen

Keskeinen käännekohta nuorten aikuisten taloudellisten ongelmien muodostumisessa tapahtuu tutkimusten mukaan silloin, kun nuori muuttaa pois vanhempiensa luolta. Tutkimukset ovat osoittaneet, että nuorten aikuisten todennäköisyys joutua ulosottoon alkaa kasvamaan vain muutama kuukausi omilleen muuton jälkeen koulutustasosta riippumatta. Myös ikä, jolloin nuori aikuinen muuttaa pois vanhempiensa kotoa on havaittu olevan kytköksissä vakaviin taloudellisiin ongelmiin ja ylivelkaantumiseen.³³

Suomalaiset nuoret muuttavat keskimäärin noin 21-vuotiaina pois vanhempiensa luota.³⁴ Tämä voi olla osittain syy siihen, miksi tutkimusten mukaan nuorten velkaantumistahti lähtee huomattavaan kasvuun, kun nuori täyttää 20 vuotta. Muuttaessaan omaan kotiin, nuoret voivat turvautua matalalla kynnyksellä kulutusluottoihin tai nostavat esimerkiksi opintolainaa tyydyttääkseen aikuistumisvaiheen tarpeitansa ja hankkiakseen kulutushyödykkeitä. Kulutusluottojen tarjonta sekä nuorten halu ja tarve ottaa luottoa kohtaavat tämän seurauksena usein sellaisessa elämäntilanteessa, jossa nuorella ei ole tyypillisesti riittävästi takaisinmaksukykyä.³⁵

Eläminen ja taloudenhoito ovat myös yleisesti ottaen muuttuneet 2000-luvulla yhä lainapainotteisemmiksi. Erilaiset ”osta nyt, maksa myöhemmin”-maksutavat ovat nykypäivänä erittäin suosittuja ja etenkin verkkokauppaostaminen on lisääntynyt nuorempien ikäluokkien keskuudessa. Yhä useampi nuori turvautuu lainarahaan elämäntasonsa ylläpitämiseksi, mikä voi aiheuttaa velkaongelmia, jos nuorella ei ole tarvittavaa itsekuria ja ymmärrystä rahoitusjärjestelmästä.³⁶ Kauppojen tarjoamat tililuotot, verkkokauppojen mainostamat osamaksurahoitukset, pikavipit ja perinteiset kulutusluotot voivat nopeasti muodostua velkaongelmiksi, joita etenkin juuri itsenäistyneen ja taloudellista tasapainoa harjoittelevan nuoren aikuisen voi olla haastava hallita. Nykypäivänä on myös tyypillistä, että velkaantuneet yksityishenkilöt ottavat uutta velkaa vanhojen velkojen maksamiseksi, jolloin velkaantumiskierre voi jatkua niin pitkään kuin velalliselle myönnetään luottoa. Tyypillisesti vasta maksuhäiriömerkintä pysäyttää velkakierteen tehokkaasti, sillä maksuhäiriömerkinnät aiheuttavat yksilölle usein merkittäviä haasteita elämän eri osa-alueilla.³⁷

³³ Aaltonen, Oksanen & Rantala 2017, 37-38.

³⁴ Pietiläinen 2021, suomalaisnuoret muuttavat omilleen eurooppalaisittain varhain.

³⁵ Linna 2014, 269; Majamaa & Rantala 2016, 7.

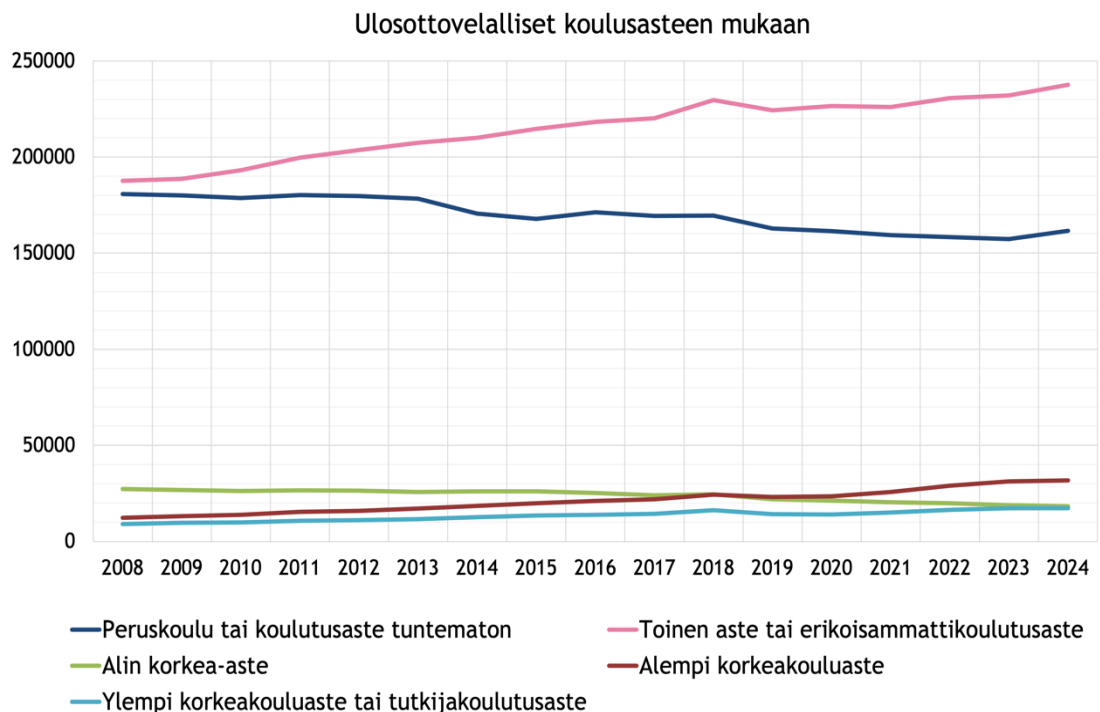
³⁶ Kulutusluottoja markkinoidaan myös suhteellisen aggressiivisesti yksityishenkilöille ja markkinoilla on useita eri toimijoita tarjoamassa lainaa elämän eri tilanteisiin. Viimeisen vuosikymmenen aikana niin kuluttajavirasto kuin kuluttaja-asiamies ovatki puuttuneet lukuisia kertoja luottoyhtiöiden harhaanjohtavaan mainontaan ja kuluttajansuojalakia on muutettu useasti etenkin pikavippi markkinoiden hillitsemiseksi. Myös velkajärjestelylakiin on lisätty maininta luotonantajan vastuullisesta toiminnasta yhtenä velkaantumisen moitittavuuden arviointikriteerinä.

³⁷ Aalto, Lehtinen, Järvinen & Peura-Kapanen 2016; Majamaa & Rantala 2016, 5-6.

2.2 Koulutusaste ja perhetausta

Myös erilaisilla nuoren perhetaustaan liittyvillä sosiaalisilla taustatekijöillä on tilastotietojen mukaan yhteys talousongelmien muodostumiseen ja lisääntyneeseen ulosoton todennäköisyyteen. Esimerkiksi vanhempien nuori ikä, taloudelliset vaikeudet, ero sekä ulosotto vaikuttavat nuoren aikuisen omaan taloudenhoitoon ja lisäävät nuoren omilleen muuton jälkeenkin vielä usean vuoden ajan hänen ulosottoon päätyneen todennäköisyyttä.³⁸ Vanhemmat ovat toisaalta usein myös nuorten aikuisten tärkein tukiverkko taloudellisesti. Vanhemmat auttavat nuoria taloudellisesti tutkimusten mukaan pääosin esimerkiksi opintojen aikana sekä tilanteissa, joissa nuori jää työttömäksi tai sairastuu vakavasti. Vanhemmilta saatua taloudellista tukea ei voida kuitenkaan toisaalta kaikissa tapauksissa pitää merkittävänä seikkana, koska kaikilla nuorilla aikuisilla ei ole välttämättä vanhempia, jotka pystyisivät auttamaan heitä tarvittaessa taloudellisesti.³⁹

Tutkimusten mukaan myös nuorten ja heidän vanhempiensa koulutustaustalla on havaittu olevan huomattava merkitys vakavien talousongelmien muodostumisessa.⁴⁰ Alla olevassa kuviossa 1 on kuvattu ulosottovelallisten lukumäärää koulutusasteen mukaan vuosina 2008-2024. Kyseisestä kuviosta ilmenee, että suurin osa ulosottovelallisista on suorittanut vain peruskoulun tai toisen asteen koulutuksen eli lukion tai ammattikoulun.

³⁸ Aaltonen, Oksanen & Rantala 2017, 37.

³⁹ Majamaa & Rantala 2017, 22.

⁴⁰ Aaltonen, Oksanen & Rantala 2017, 37.

Kuvio 1: Ulosottovelallisten lukumäärä koulutusasteen mukaan 2008-2024 (mukaillen Tilastokeskus 2025, ulosottovelalliset)

Kuvio 1 kuvastaa koulutustaustan merkitystä ylivelkaantumisen taustatekijänä. Yllä olevan kuvion mukaan vähiten ulosottovelallisia on ylimmän korkeakoulututkinnon ja tutkijakoulutuksen suorittaneiden keskuudessa. Tämä johtuu todennäköisesti siitä, että korkeampi koulutus-taso on usein yhteydessä korkeampaan tulotasoon ja vakaampaan työsuhteeseen. Yllättävät taloudelliset muutokset eivät näin ollen vaikuta yhtä nopeasti tai voimakkaasti heidän toimeentuloonsa verrattuna matalamman koulutustason omaaviin. Tutkimukset ovat myös osoittaneet, että korkeammin koulutetuilla henkilöillä on keskimäärin parempi taloudellinen tietämys. Vuoden 2024 oikeusministeriön nuorten talousosaamisen kartoitustutkimus paljasti, että yliopisto- ja ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneet nuoret aikuiset osasivat vastata useammin oikein kuin muut taloudellista tietämystä mittaaviin kysymyksiin ja ymmärsivät hyvin esimerkiksi inflaation vaikutuksen ostovoimaan ja korkoa korolle-ilmion.⁴¹

2.3 Nuorten talousosaaminen

Talousosaamista voidaan kuvata keskeiseksi kansalaistaidoksi, joka mahdollistaa perusteltujen taloudellisten päätösten tekemisen omasta taloudesta ja aktiivisen osallistumisen yhteiskunnalliseen taloudelliseen toimintaan. Talousosaamisen on katsottu yleisesti muodostuvan kolmesta eri ulottuvuudesta: käyttäytymisestä, tietämyksestä ja asenteesta. Taloudellinen käyttäytyminen tarkoittaa sellaisten taloudellisten toimien tekemistä (kuten esimerkiksi säästämistä, menoseurantaa, ostosten tekoa ja taloudellista suunnittelua), jotka tukevat yksilön taloudenhallintaa. Taloudellinen tietämys puolestaan tarkoittaa sitä, miten henkilö ymmärtää taloudelliset käsitteet ja riskit. Taloudellinen asenne liittyy yksilön motivaation ja taitoon löytää, ymmärtää sekä hyödyntää taloudellista tietoa oman päätöksenteon tukena.⁴²

Oikeusministeriön vuonna 2024 julkaiseman nuorten talousosaamisselvityksen mukaan suomalaisten 15-29-vuotiaiden nuorten ja nuorten aikuisten talousosaaminen on pääosin hyvällä tasolla.⁴³ Kyseisen tutkimuksen tulokset osoittivat muun muassa, että nuorten aikuisten oma koulutustaso ja perhetausta vaikuttavat keskeisesti nuorten talousosaamiseen. Esimerkiksi nuoren oma ja vanhempien korkeampi koulutustaso oli tutkimusaineiston perusteella liitoksissa hyvään taloudelliseen tietämykseen. Tutkimuksessa havaittiin toisaalta kuitenkin myös,

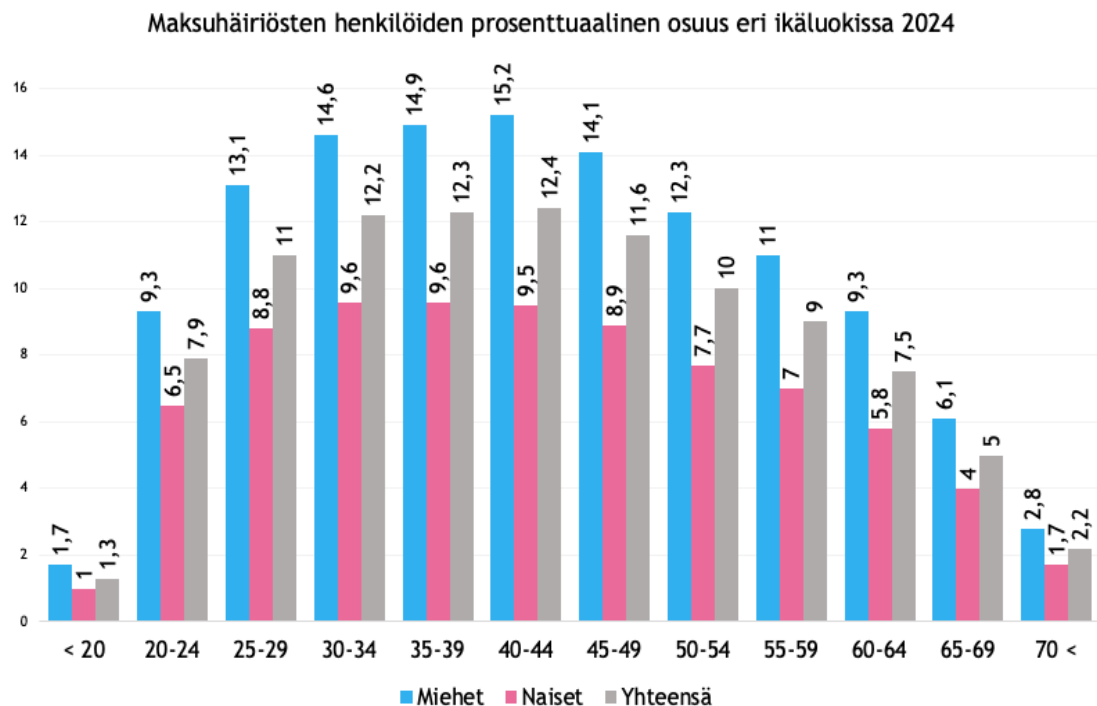
⁴¹ Nyrhinen, Ranta & Wilska 2024, 13.

⁴² Buturak, Kalmi, Vaahtoniemi, Raijas, Ranta & Ruuskanen 2023, 284-286.

⁴³ Ks. myös Buturak ym. 2023, 302-303. Buturak ym. mukaan oikeusministeriön vuoden 2023 suomalaisten talousosaamisen tarkastelussa huomattiin kuitenkin, että korkeinta taloudellisen tietämyksen taso oli 40-49-vuotiaiden ikäryhmässä ja selvästi matalinta se oli 18-29-vuotiaiden keskuudessa. Keskimääräisesti suomalaisen aikuisväestön talousosaaminen oli kyseisen tarkastelun mukaan kohtuullisella tasolla.

että vähävaraisissa kotitalouksissa kasvaneilla nuorilla oli hyvän taloudellisen tietämys, etenkin talousongelmiin liittyen. Tutkimuksen aineistoanalyysin mukaan tämä voi johtua siitä, että vähävaraisissa perheissä todennäköisesti keskustellaan keskituloisia ja varakkaita perheitä enemmän rahan riittävydestä, kulutusluotoista sekä maksuhäiriöistä.⁴⁴

Oikeusministeriön talousosaamisselvityksessä havaittiin lisäksi, että nuorten naisten talousosaaminen on parempaa kuin miesten.⁴⁵ Tämä voi osittain johtua siitä, että tutkimusten mukaan miehet ovat enemmän taipuvaisempia ottamaan riskejä ja esimerkiksi sijoittavat naisia aktiivisemmin. Vaikka riskinotto ja sijoittaminen voivatkin johtaa pitkällä aikavälillä merkittävään taloudellisiin hyötyihin, lisäävät ne kuitenkin samalla myös taloudellisten epäonnistumisten ja talousongelmien todennäköisyyttä.⁴⁶ Sukupuolten välinen ero velkaantumiskäyttäytymisessä ilmenee myös esimerkiksi ulosottotilastoissa sekä maksuhäiriötilastoissa.⁴⁷

Kuvio 2: Maksuhäiriömerkintäiset henkilöt ikäryhmittäin 2024 (mukaillen tilastokeskus 2025, velkajärjestelyt)

⁴⁴ Nyrhinen, Ranta & Wilska 2024, 17.

⁴⁵ Ks. myös Buturak ym. 2023, 297. Buturak ym. mukaan oikeusministeriön vuoden 2023 toteuttamassa suomalaisten talousosaamisen tarkastelututkimuksessa havaittiin, että naisilla taloudellinen tietämys oli selvästi matalampaa kuin miehillä. Kyseinen ilmiö on Buturak ym. mukaan myös kansainvälisesti havaittu ja sitä on perusteltu muun muassa naisilla havaitun taloudellisen tietämyksen itsevarmuuden puutteella.

⁴⁶ Nyrhinen, Ranta & Wilska 2024, 17.

⁴⁷ Tilastokeskuksen Ulosottovelalliset-tilaston mukaan vuonna 2024 ulosottovelallisista 61 % prosenttia oli miehiä ja 39 % naisia.

Yllä olevassa kuviossa 2 on kuvattu maksuhäiriömerkinnän omaavien henkilöiden prosentuaalista osuutta ikäluokittain vuonna 2024.⁴⁸ Kyseisen kuvion mukaan miehillä on yleisesti enemmän maksuhäiriömerkintöjä kuin naisilla jokaisessa määritellyssä ikäluokassa. Kuvion mukaan pienimmillään naisten ja miesten välinen ero on alle 20-vuotiaiden sekä yli 65-vuotiaiden keskuudessa. Korkeimmillaan sukupuolten välinen ero on puolestaan 35-44-vuotiaiden joukossa, jossa miesten maksuhäiriömerkintöjen osuus on huomattavasti suurempi kuin naisten. Huomionarvoista on myös se, että sukupuolten välinen ero alkaa kasvamaan nopeasti jo 20 ikävuoden jälkeen.

Nuorten mahdollisesti välinpitämätön asenne taloudenhoitoa ja velkojen takaisinmaksua kohtaan saattaa myös johtua esimerkiksi nuoren ymmärtämättömyydestä ja siitä, ettei nuori tiedosta kaikkia niitä seurauksia, joihin maksamattomat laskut ja ylivelkaantuminen voivat johtaa. On myös syytä huomioida mahdollisten mielenterveysongelmien vaikutus ylivelkaantumisen taustatekijöinä. Velkaantumisesta koettu häpeä tai mahdollisista mielenterveysongelmista johtuva kyvyttömyys taloudenhoitoon voivat nopeasti kasvattaa pienienkin velkasummien määrää ja johtaa taloudellisiin ongelmiin.⁴⁹ Myös varhaislapsuudessa opitulla asenteella ja lapsuudessa kehittyneellä rahasuhteella on iso vaikutus nuorten talousosaamisen taitoon. Vanhempien opit ja esimerkit rahankäytössä ovat tutkimusten mukaan isossa roolissa nuorten itsenäisessä talousosaamisessa, rahankäytössä sekä taloudenhallinnassa. Tämän lisäksi myös media, koulun tarjoama talousopetus ja vertaisryhmät vaikuttavat nuorten taloudelliseen käyttäytymiseen ja talousosaamisen muodostumiseen.⁵⁰

2.4 Ostokäyttäytyminen

Intrumin vuoden 2024 julkaistun eurooppalaisen kuluttajien maksutaparaportin mukaan nuoret aikuiset (18-27-vuotiaat) olivat muita tutkimuksen ikäryhmiä alttiimpia impulsiiviseen ostokäyttäytymiseen. He tekevät Intrumin maksutaparaportin mukaan muita ikäryhmiä todennäköisemmin harkitsemattomia hankintoja eli niin sanottuja heräteostoksia. Intrumin tutkimuksen mukaan jopa 39 prosenttia 18-27-vuotiaista vastaajista koki, että etenkin verkko-ostamisen helppous saa heidät kuluttamaan enemmän rahaa kuin mihin heillä olisi todellisuudessa varaa. Näitä negatiivisia ostokäyttäytymismalleja vahvistavat Intrumin raportin mukaan myös verkkokauppojen lisääntyminen sekä yritysten sosiaalisessa mediassa toteutetut markkinointikampanjat, jotka kohdentuvat usein juuri nuoriin aikuisiin.⁵¹ Nuorten ylikuluttamiseen vaikuttaa myös todennäköisesti se, että nykyajan nuoret aikuiset ovat kasvaneet teknologian kehityksen aikakautena. He ovat omaksuneet vanhempaa väestöä aikaisemmin älypuhelimet ja

⁴⁸ Suomen Asiakastieto 2024, 5.

⁴⁹ Majamaa & Rantala 2016, 8.

⁵⁰ Majamaa & Rantala 2016, 6-7; Aalto, Järvinen, Lehtinen & Peura-Kapanen 2016, 60; Nyrhinen, Ranta & Wilska 2024, 49.

⁵¹ European Consumer Payment Report 2024, 13-14.

tietokoneet osaksi elämäntyyliään ja kulutustaan, mikä on tehnyt digitaalisesta kuluttamisesta merkittävän osan heidän identiteettiään. Seurauksena kuluttamisesta on tullut vahva osa nykynuorison kulttuuria.⁵²⁻

Myös sosiaalisen median vaikuttajien luoma vertaispaine on Intrumin tutkimuksen mukaan vaikuttanut siihen, että nuoret aikuiset kuluttavat rahaa enemmän kuin heillä olisi todellisuudessa varaa.⁵³ Sen lisäksi, että nuoret aikuiset kokevat sosiaalista vertaispainetta kulutuksestaan ja ovat alttiimpia impulsiiviseen ostokäyttäytymiseen, heillä on muita ikäryhmiä enemmän vaikeuksia selviytyä yllättävistä kuluista.⁵⁴ Intrumin maksutaparaportin mukaan yli kolmannes vastaajista (35 %) kertoi joutuneensa lainaamaan rahaa tai käyttämään luottoa laskujensa maksamiseen. Eniten luottoja laskujen maksamiseen käyttivät tutkimuksen mukaan 22-37-vuotiaat.⁵⁵ Tätä tutkimustulosta tukee myös Intrumin teettämän perintätietojen analyysi, jonka mukaan etenkin nuorten aikuisten velkaantuminen ja perintään siirtyvien maksujen määrä on kasvanut huomattavasti enemmän muihin ikäryhmiin verrattuna jo useana vuonna peräkkäin.⁵⁶

3 Yksityishenkilön velkajärjestelylaki

Kuten edellisessä luvussa todettiin, nuorten aikuisten velkaongelmien muodostuminen johtuu useista eri taustatekijöistä, jotka yksin tai yhdessä vaikuttavat nuorten aikuisten taloudelliseen käyttäytymiseen. Jotta näiden taustatekijöiden vaikutusta ja ylivelkaantumisen seurauksia voidaan ymmärtää syvällisemmin, on tärkeää tarkastella myös yleisesti velkajärjestelylain säädännön sisältöä, muodostumista ja tavoitteita. Lisäksi, jotta nuorten aikuisten asemaa velkajärjestelymenettelyssä voidaan arvioida perusteellisesti, on olennaista ymmärtää myös, millaisin edellytyksin yksityishenkilöt voivat päästä velkajärjestelyyn ja minkälainen prosessi velkajärjestelymenettely yleisesti ottaen on. Tästä syystä tässä luvussa käsitellään seuraavaksi yksityishenkilön velkajärjestelylain muodostumista sekä velkajärjestelymenettelyn vaiheita pääpiirteittäin.

Suomi muuttui 1980-luvun loppupuolella luottoyhteiskunnaksi, kun sodanjälkeistä aikaa vallinnut luottojen säännöstely purettiin. Rahamarkkinoiden vapautuminen ja aikaisemman luotto-säännöstelyn purkaminen avasivat niin kotitalouksille kuin yrityksille uusia rahoitus- ja

⁵² Costa & Gardner 2021, 2; Koljonen 2002, 12.

⁵³ European Consumer Payment Report 2024, 15.

⁵⁴ Kyseistä ilmiötä voi osittain selittää se, että osa-aikaiset ja määräaikaiset työsuhteet ovat etenkin nuorten aikuisten kohdalla yleisempiä. Nuorilla ei myöskään ole usein tarpeeksi isoa säästöä, johon turvautua yllättävien kulujen tapahtuessa.

⁵⁵ European Consumer Payment Report 2024, 9.

⁵⁶ European Consumer Payment Report 2024, 13.

kulutusmahdollisuuksia. Kulutusluottojen saatavuus parani huomattavasti ja samanaikaisesti yhteiskunnallinen suhtautuminen velanottoon muuttui myönteisemmäksi. Luottoyhteiskunnassa velkaantumista ei enää nähty yhtä negatiivisena asiana kuin aikaisemmin - velkaa pidettiin arkipäiväisenä keinona rahoittaa kulutusta ja toteuttaa investointeja. Tämän seurauksena suomalaiset kotitaloudet ja yritykset ottivat velkaa voimakkaasti etenkin 1980-luvun ja 90-luvun vaihteessa.⁵⁷

Vuonna 1990 alkanut talouslama ja sitä seuranneet massatyöttömyys, konkurssit ja asuntojen yleinen hinnanalasku johtivat lopulta velkaongelmien merkittävään lisääntymiseen 90-luvun alkupuolella. Monien suomalaisten kotitalouksien ja yritysten velkataakat nousivat talouslaman seurauksena kestäättömälle tasolle, eivätkä useat enää kyenneet maksamaan velkojansa. Joukkomittainen ylivelkaantuminen ja taloudellinen lama horjuttivat luottomarkkinoita sekä koko kansantaloutta. Lainsäädännössä tarvittiin uusia ongelmanratkaisukeinoja, joilla vakavasti ylivelkaantuneita yksityishenkilöitä voitiin tehokkaasti auttaa.⁵⁸ Tämän seurauksena muodostui laki yksityishenkilön velkajärjestelystä, joka tuli voimaan helmikuussa vuonna 1993.

Yksityishenkilöiden velkajärjestelylaki merkitsi huomattavaa oikeuspoliittista linjanmuutosta suomalaisessa insolvenssilainsäädännössä. Ennen velkajärjestelylain voimaantuloa suomalaisessa lainsäädännössä ei ollut sellaista ylivelkaantuneille yksityishenkilöille tarkoitettua erityismenettelyä, jonka kautta olisi ollut mahdollista puuttua velkasuhteen sisältöön ja ratkaista velallisen velkaongelmat tehokkaasti. Velkajärjestelylaki loi voimaantullessaan näin ollen uuden lainsäädännöllisen mahdollisuuden puuttua yksityishenkilöiden taloudellisiin ongelmiin silloin, kun velallisen maksukyky on huomattavasti tai pysyvästi heikentynyt.⁵⁹ Velkajärjestelymenettelyn oli lain esitöiden mukaan tarkoitus tarjota vakavasti velkaantuneille yksityishenkilöille mahdollisuus korjata taloudellinen tilanteensa. Velkajärjestelyn oli samalla tarkoitus varmistaa, että velkojat saavat oikeudenmukaisen osuuden velallisen nykyisistä ja tulevista tuloista suhteessa velkojen määrään.⁶⁰

3.1 Rehabilitaatio velkajärjestelyn mallina

Yksityishenkilön velkajärjestelylaki oli osa 1990-luvulla syntynyttä niin sanottua modernia insolvenssilainsäädäntöä, jonka myötä Suomessa omaksuttiin lopulta uudenlainen maksukyvyttömyysfilosofia. Nykyaikaisen maksukyvyttömyysfilosofian keskeisimpänä oivalluksena oli velkaongelmien käsittäminen myös yhteiskunnan ongelmana eikä vain ainoastaan velkojan ja velallisen välisenä ongelmana. Tämä maksukyvyttömyyden aiheuttama taloudellisyhteiskunnallinen

⁵⁷ HE 183/1992 vp, 4.

⁵⁸ HE 183/1992 vp, 6-9.

⁵⁹ HE 183/1992 vp, 21-22.

⁶⁰ HE 183/1992 vp, 22.

ongelma katsottiin lainsäädännössä olevan ratkaistavissa kahdella kilpailevalla mallilla: rahaksi muuttamisella tai maksukyvyyn palauttamisella. Oikeudellisessa kielenkäytössä näitä kahta vaihtoehtoista mallia on kutsuttu ”likvidaatioksi” ja ”rehabilitaatioksi”.⁶¹

Likvidaatio tarkoittaa sitä, että velallisen henkilön omistama varallisuus muutetaan rahaksi ja myynnistä saadut rahat tilitetään suoraan velkojille. Rehabilitaatio puolestaan tarkoittaa, ettei velallisen omistamaan omaisuuteen ja varallisuuteen kosketa. Sen sijaan rehabilitaatioissa velallisen velkavastuuta pienennetään siten, että se vastaa hänen todellista maksupotentiaaliaan. Näin velkaantunut henkilö voi selviytyä veloistaan sekä säilyttää samalla omaisuutensa.⁶² Koska velalliselle annetaan rehabilitaatioissa maksuaikaa velkojensa maksamiseksi, velallinen pystyy yleensä maksamaan suuremman osan veloistaan kuin mitä likvidaatioissa. Rehabilitaation on oikeuskirjallisuudessa katsottu myös vähentävän suhteellisen tehokkaasti velallisen syrjäytymisriskiä ja kannustavan velallista yrittämään parhaansa säilytetyn velkaosuuden maksamiseksi. Tämän takia rehabilitaation on katsottu modernissa insolvenssioikeudessa edustavan tietynlaista ihannetta ja sille on lainsäädännössä annettu etusija suhteessa likvidaatioon.⁶³

Jotta yleinen maksumoraali ei vaarantuisi, rehabilitaation piiriin pääsy on kuitenkin rajattu lainsäädännössä tyypillisesti vain sen ”ansaitseville” velallisille. Arvioitaessa sitä, ansaitseeko velallinen päästä rehabilitaatio menettelyn piiriin, kiinnitetään huomiota tyypillisesti velallisen käyttäytymiseen velkaa ottaessa ja sitä takaisin maksettaessa. Velkajärjestelyä ei ole tarkoitettu esimerkiksi niille henkilöille, jotka ovat ylläpitäneet kohtuutonta kulutustasoaan lainarahalla tai joiden velkataakka tai ainakin pääosa siitä on syntynyt rikollisen toiminnan seurauksena. Kaikista selviten tämä ajatusmalli näkyy VJL 10 §:ssä, jossa on säädetty velkajärjestelyn yleisistä esteistä.⁶⁴

3.2 Velkajärjestelyn pääpiirteet

Yksityishenkilön velkajärjestely on nimensä mukaisesti yksityishenkilöille tarkoitettu insolvenssimenettely, jonka keskeisenä tavoitteena on parantaa ja korjata maksukyvyttömän velallisen taloudellinen asema rehabilitaation keinoin.⁶⁵ Velkajärjestelylain esitöiden mukaan velkajärjestelyn on tarkoitus auttaa niitä maksukyvyttömiä yksityishenkilöitä, joiden selviytyminen veloista suhteessa maksukykyyn voidaan katsoa olevan epätodennäköistä tai mahdotonta.⁶⁶ VJL 1 §:n mukaan tuomioistuin voi vahvistaa maksukyvyttömälle yksityishenkilölle

⁶¹ Koulu & Lindfors 2021, 33-37.

⁶² Koulu & Lindfors 2021, 33.

⁶³ Koulu & Lindfors 2021, 35-36.

⁶⁴ HE 183/1992 vp, 25.

⁶⁵ Koulu & Lindfors 2013, 154.

⁶⁶ HE 183/1992 vp, 24-25.

hänen todellista maksukykyään vastaavan maksuohjelman, joka korvaa velallisen alkuperäiset maksuvelvollisuudet. Tämän lisäksi velkajärjestelylaissa on säädetty myös muista velkajärjestelyn keinoista, joilla velallisen taloudellista tilannetta voidaan tarkoituksenmukaisesti kuntouttaa.⁶⁷

Velkajärjestelyn vaiheet pääpiirteittäin

Kuvio 3: Velkajärjestelymenettelyn vaiheet pääpiirteittäin (mukaillen Lindström & Niemi 2024, Velkajärjestelyn vaiheet ja pääpiirteet; Uitto 2010, 20)

⁶⁷ Velkajärjestelyssä voidaan VJL 25 §:n 1 momentin mukaan muuttaa velan maksuaikataulua, alentaa jäljellä olevien luottoaikaan kohdistuvien luottokustannusten maksuvelvollisuutta, alentaa maksamatta olevan velan määrää sekä poistaa velan maksuvelvollisuus kokonaan. Velkajärjestelyssä velkaan on VJL 25 §:n 3 momentin mukaan sovellettava velkojan kannalta lievinä keinoja, joka kuitenkin riittää korjaamaan velallisen taloudellisen tilanteen.

Yllä olevassa kuviossa 3 on kuvattu velkajärjestelyn keskeisimpiä vaiheita. Kuten kuviosta ilmenee, ennen kuin velallinen hakee velkajärjestelyä, tulee hänen VJL 11 §:n 1 momentin mukaan yrittää käydä velkojensa kanssa neuvotteluja velkojen vapaaehtoisesta takaisinmaksusuunnitelmasta, jollei se ole muun muassa velallisen vähäisen maksukykyyn, tuntemattomien velkojien tai velkojien suuren lukumäärän vuoksi ilmeisen tarpeetonta. Sovintomenettelyä voidaan kutsua myös vapaaehtoiseksi velkajärjestelyksi, koska on tyypillistä, että sovinnon syntyessä velkojat luopuvat osasta saatavistaan ja velallinen sekä velkoja sopivat yhdessä lopuvelalle maksuaikataulun kuten virallisessa velkajärjestelyssä. Jos neuvottelut johtavat sovintoon ja siihen, että velallinen kykenee maksamaan velkojilleen alennetun velkamäärän maksuaikataulun mukaisesti, ei virallista velkajärjestelyä tarvita lainkaan.⁶⁸

Jos sovintoneuvottelut eivät onnistu eikä velallinen saa velkojensa kanssa sovittua kohtuullisesta maksuohjelmasta, velallinen voi VJL 50 §:n mukaan hakea virallista velkajärjestelyä toimittamalla määrämuotoisen velkajärjestelyhakemuksen oman yleisen oikeuspaikkansa käräjäoikeuden kansliaan. VJL 51 §:n mukaan velallisen tulee liittää velkajärjestelyhakemukseen selvitys niistä seikoista, jotka vaikuttavat hänen maksukykyynsä sekä muista velkajärjestelyn kannalta merkityksellisistä seikoista. Velallisen tulee velkajärjestelyä hakiessaan esittää myös VJL 11 a §:n nojalla selvitys velan ottamisen syistä sekä tuloista ja varoista, joilla velat oli alun perin tarkoitus maksaa takaisin velkojille. Tyypillisesti velallisen paikallinen Talous- ja velkaneuvonta auttaa velallista velkajärjestelyhakemuksen tekemisessä ja arvioi yhdessä tämän kanssa velkajärjestelyn piiriin pääsemisen mahdollisuutta, kuten kuviosta 3 ilmenee.

Velkajärjestelyhakemuksen toimittamisen, maksuohjelmaehdotuksen laatimisen ja velkojien kuulemisen jälkeen, tuomioistuin antaa päätöksensä velkajärjestelyn aloittamisesta aikaisemmin mainitun kuvion mukaisesti. Jos tuomioistuin katsoo, ettei velkajärjestelyn aloittamiselle ole laissa säädettyä estettä tai sen myöntämiselle on painavia perusteita, se voi vahvistaa maksuohjelmaehdotuksen. Tällöin velkajärjestely alkaa ja velallisen tulee noudattaa maksuohjelmaa tuomioistuimen määräämän ajanjakson ajan. Suoritettuaan velkajärjestelyssä vahvistetun maksuohjelman onnistuneesti, velallinen vapautuu lopullisesti velkavastuusta ja voi aloittaa niin sanotusti puhtaalta pöydältä taloudellisesti.⁶⁹ Jotta velallinen voi päästä velkajärjestelyn piiriin, tulee hänen kuitenkin täyttää tietyt velkajärjestelylaissa säädetyt yleiset edellytykset eikä velkajärjestelylle saa myöskään olla laissa mainittua estettä.⁷⁰

⁶⁸ Uitto 2010, 17.

⁶⁹ HE 182/1992 vp, 15.

⁷⁰ HE 183/1992 vp, 49.

3.2.1 Velkajärjestelyn edellytykset

Koska velkajärjestely on tarkoitettu luonnollisten henkilöiden maksukyvyttömyystilanteista johtuvien taloudellisten ongelmien sääntelyyn, velkajärjestelyn piiriin pääsy on rajattu VJL 9 §:n mukaan ensinnäkin vain niille henkilöille, jotka ovat maksukyvyttömiä, eivätkä kohtuudella kykene parantamaan maksukykyään voidakseen selviytyä veloistaan. VJL 3 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaan maksukyvyttömyys tarkoittaa sitä, että velallinen on muuten kuin tilapäisesti kykenemätön maksamaan velkojaan niiden erääntyessä. Kyseinen lainkohta pitää sisällään vaatimuksen siitä, että päästäkseen velkajärjestelyn piiriin velallisen tulee olla maksukyvytön ja maksukyvyttömyyden tulee johtua muusta kuin tilapäisestä tekijästä. Oleellinen seikka velallisen maksukyvyttömyyttä arvioitaessa on myös se, onko velka jo erääntynyt vai ei. Velkajärjestelylain esitöissä tilapäiseksi maksukyvyttömyydeksi on kuvailtu esimerkiksi sellaista tilannetta, jossa velallinen voi muuttaa omaisuuttaan rahaksi vasta tietyn ajan kuluttua velkojen erääntymisestä tai, jossa velallinen saa tuloja vasta jonkin aikaa velkojen erääntymisen jälkeen.⁷¹

Edellä mainitun lisäksi velkajärjestelyyn pääsy edellyttää sitä, että velallisen maksukyvyttömyys johtuu pääasiallisesti velallisesta itsestään riippumattomista syistä. VJL 9 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan velkajärjestely voidaan myöntää, jos maksukyvyttömyyden pääasiallisena syynä on velallisen maksukyvyyn olennainen heikentyminen esimerkiksi sairauden, työkyyttömyyden tai työttömyyden vuoksi ilman velallisen omaa syytä. Velkajärjestelylain esitöiden mukaan maksukyvyttömyyden aiheuttaneen muutoksen tulee olla sellainen, että se on joko yksin tai pääosin aiheuttanut velallisen maksukyvyyn olennaisen heikkenemisen. Hallituksen esityksen mukaan maksukyvyttömyyden aiheuttaneelta muutokselta edellytetään myös sitä, että kyseinen muutos on tapahtunut pääasiassa ilman velallisen omaa syytä.⁷²

3.2.2 Yleiset esteet

Jotta yleinen maksumoraali ei vaarantuisi eikä velkajärjestelyn piiriin pääsisi sellaisia henkilöitä, joiden velkaantumisen taustalla on yleisen yhteiskunta- ja maksumoraalin kannalta negatiivisia piirteitä, on velkajärjestelylaissa säädetty myös niistä perusteista, joilla hakemus velkajärjestelystä voidaan hylätä, vaikka velkajärjestelyn yleiset edellytykset täyttyisivät.⁷³ Velkajärjestelylain 9 a §:n mukaan velkajärjestelyä ei voida myöntää, jos velallisella ei ole maksuvaraa väliaikaisena pidettävän syyn takia tai velallinen ei sellaisen syyn vuoksi kykene maksamaan tavallisia velkojaan vähäisenä pidettävää määrää enempää. Syyn väliaikaisuutta ja maksuvaran riittävyttä arvioitaessa on VJL 9 a §:n mukaan otettava erityisesti huomioon

⁷¹ HE 182/1992 vp, 48.

⁷² HE 182/1992 vp, 48.

⁷³ HE 182/1992 vp, 4.

velallisen ansaintamahdollisuudet. Hallituksen esityksen eduskunnalle laiksi yksityishenkilön velkajärjestelystä annetun lain muuttamisesta mukaan velallisen ansaintamahdollisuuksien arviointiin vaikuttavat erityisesti velallisen ammatti, koulutustausta ja työkokemus. Hallituksen esityksessä eduskunnalle laiksi yksityishenkilön velkajärjestelystä annetun lain muuttamisesta velkajärjestelyn myöntämisen väliaikaisina esteinä on mainittu esimerkiksi opiskelu, lyhytaikainen työttömyys, osa-aikaisuus sekä äitiys- tai sairausloma.⁷⁴

Tarkemmin velkajärjestelyn yleisistä esteistä on säädetty VJL 10 §:ssä. Velkajärjestelylain 10 §:n 1-3 kohtien mukaan velkajärjestelyä ei voida myöntää, jos velallisella on rikosperusteista velkaa, velallinen on epäiltynä rikoksesta ja hänelle voidaan rikoksen laadun perusteella määrätä maksuvelvollisuus tai jos velka on syntynyt elinkeinotoiminnassa, jossa on menetetty törkeän epäsopimattomasti velkojia kohtaan. Edellä mainitun pykälän mukaisesti velkajärjestelyn aloittamiselle on este VJL 10 §:n mukaan myös muun muassa silloin kun velallinen on tietoisesti heikentänyt omaa taloudellista asemaansa tai suosinut jotakuta velkojaa (4 kohta), pakoillut, vääristänyt tai muuten salannut tulojaan ulosottomenettelyssä (5 kohta) tai antanut tahallisesti velkojille taloudellisesta asemastaan vääriä tai harhaanjohtavia tietoja, jotka ovat olennaisesti vaikuttaneet luoton myöntämiseen (6 kohta). Velkajärjestelylle on este myös silloin, kun velallinen on 10 §:n 8 kohdan mukaan antanut velkajärjestelyä varten taloudellisesta asemastaan valheellisia tai harhaanjohtavia tietoja, laiminlyönyt VJL 6 §:ssä säädetyn tiedonantovelvollisuutensa tai 7 §:ssä säädetyn myötävaikutusvelvollisuutensa tai muutoin vaikeuttanut toiminnallaan velkajärjestelyä.

Käytännössä yleisin velkajärjestelyn myöntämisen este on se, että velallisen katsotaan velkaantuneen vastuuttoman taloudenhoidon seurauksena.⁷⁵ VJL 10 §:n 7 kohdan mukaan velkajärjestelyä ei voida myöntää velalliselle, jos velkojen luonteesta, velallisen tavasta hoitaa talouttaan tai muista vastaavanlaisista seikoista voidaan päätellä, että velallinen on velkajärjestelyä silmällä pitäen harkitusti velkaantunut. Tämän lisäksi VJL 10 §:n 7 kohdan mukaan velkajärjestelyn myöntämiseksi on este, jos velallisen velkaantumiseen johtanutta käytöstä voidaan pitää kokonaisuutta arvioiden piittaamattomana ja vastuuttomana ottaen huomioon velallisen ikä, asema tai muut olosuhteet sekä se, ovatko luotonantajat toimineet vastuullisesti. Näin myös velallisen oma käyttäytyminen velkaa ottaessa ja sitä takaisin maksettaessa saa merkitystä, kun arvioidaan, voidaanko velkajärjestelyä myöntää.

Kuten aikaisemmin todettiin, velkajärjestelyä on pidetty tyypillisesti viimesijaisena keinona yksityishenkilön taloudellisen tilanteen korjaamisessa. VJL 10 §:n 10 kohdan mukaan velkajärjestelyn myöntämiseksi voidaan katsoa olevan este, jos velalliselle on edellisten 13 vuoden aikana vahvistettu maksuohjelma tai tätä aikaisemmin vahvistettu maksuohjelma ei ole vielä

⁷⁴ HE 180/1996 vp, 30.

⁷⁵ HE 52/2010 vp, 4.

päättynyt. Myös yksityishenkilöiden välisten merkittävien vahingonkorvauksien, kauppahintapalautusten tai muun vastaavien velkojen voidaan katsoa VJL 10 §:n 11 kohdan mukaan luovan velkajärjestelylle esteen, jos niiden järjestelemistä voitaisiin kokonaisuutena arvioiden pitää kohtuuttomana.

3.2.3 Painavat perusteet

Mikään edellä mainituista perusteista ei kuitenkaan ole ehdoton este velkajärjestelyn myöntämiselle. Esimerkiksi työtön velallinen voi päästä velkajärjestelyyn, jos hänen työttömyyttään ei voida pitää väliaikaisena. VJL 9 a §:n mukaan maksukyvyttömyyden syytä ei voida pitää väliaikaisena, jos maksuvaran puuttumien tai vähäisyys johtuu velallisen työttömyydestä, joka on kestänyt yhtäjaksoisesti tai vähäisin keskeytyksin yli 12 kuukautta.⁷⁶ Näin ollen työtön velallinen voi vuoden työttömyysjakson jälkeen päästä myös velkajärjestelyyn, vaikka hänen ansaintamahdollisuuksiensa voitaisiin katsoa olevan hyvät yleisesti ottaen.⁷⁷

VJL 9 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaan velkajärjestely voidaan myöntää myös silloin, kun velkajärjestelyyn on painavia perusteita ottaen huomioon velkojen ja niihin liittyvien velvoitteiden määrä suhteessa velallisen maksukykyyn. Velkajärjestelyn edellytykset voivat täyttyä näin ollen esimerkiksi silloin, kun velallinen on alun perin yliarvioinut maksukykyänsä väärin eikä velkaantumista voida pitää kevytmielisenä tai harkittuna. Velkajärjestelyä puoltavina painavina perusteina voidaan pitää myös sitä, ettei velallinen kykene maksamaan useiden vuosienkaan aikana velkaansa kuin vain osittain ja sitä, että velallisen kaikki maksusuoritukset menevät velan luottokustannusten maksamiseen eikä velan pääoma tosiasiallisesti lyhene.⁷⁸

Tämän lisäksi VJL 10 a §:n mukaan velkajärjestely voidaan myöntää VJL 10 §:ssä säädetystä esteestä huolimatta, jos siihen on painavia syitä ottaen erityisesti huomioon velallisen

⁷⁶ Etenkin nuorten velallisten kohdalla tätä pysyvän pitkäaikaisen työttömyyden vaatimusta voidaan pitää osittain ongelmallisena, koska mikäli velallinen ei yrityksistään huolimatta onnistu työllistymään, hänen on odotettava vähintään vuosi työttömänä ennen kuin hän voi hakea ratkaisua velkaongelmiinsa. Vuoden kestävä työttömyysjakson aikana velallisten ylivelkaantuminen todennäköisesti pahenee entisestään, mikä voi puolestaan aiheuttaa esteen velkajärjestelyn myöntämiselle, jos velkaantumisen katsotaan olevan liian tuoretta. Toisaalta 12 kuukauden työttömyysjakson vaatimus voidaan nähdä myös työntekoon kannustavana vaatimuksena, sillä mikäli velallinen työllistyisi tuona aikana hänellä olisi mahdollisuus päästä heti velkajärjestelyyn.

⁷⁷ Työttömyysjakson pituutta on velkajärjestelylain voimassa olon aikana muutettu useasti. Kts. myös HE 238/2021 vp, 86-87. Kyseisen hallituksen esityksen mukaan viimeisimmässä ositaisuusmuutoksessa päädyttiin 12 kuukauden työttömyysjakson vaatimukseen, koska velkaongelmat yleensä pahenevat työttömyyden myötä ja liian pitkän työttömyysjakson vaatimuksella on katsottu olevan passivoiva vaikutus velalliseen. Lain esitöiden mukaan vuoden määräaika pidetään yleisesti hyväksyttävän pitkänä aikana, jolloin työmarkkinoiden käytävissä olevan henkilön voidaan olettaa saavan töitä, jos edellytykset työllistymiselle ovat tosiasiallisesti olemassa.

⁷⁸ HE 182/1992 vp, 48-49.

käyttäytyminen velkojen takaisinmaksamiseksi, velkaantumisesta kulunut pitkä aika sekä velkajärjestelyn merkitys velallisen ja velkojen kannalta. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että päästäkseen velkajärjestelyn piiriin esteperusteesta huolimatta, velallisen on useamman vuoden aikana täytynyt pyrkiä maksamaan velkojaan joko tekemällä vapaaehtoisia suorituksia tai ulosotto-perinnän kautta. Mitä pidempään velallisen voidaan osoittaa ottaneen vastuuta taloudellisesta tilanteestaan, sitä painavampia perusteita velkajärjestelyn myöntämiselle voidaan katsoa olevan.⁷⁹

Painavien perusteiden olennaisuutta arvioitaessa, kiinnitetään huomiota edellä mainitusti myös siihen, minkälainen merkitys velkajärjestelyn myöntämisellä olisi velkojen ja velallisen kannalta. Tyypillisesti velkajärjestelyn kannattavuus velkojen kannalta riippuu siitä, kuinka suuria heidän velkasaatavansa ovat, kuinka suuren osan velallinen on jo suorittanut veloistaan ja millainen taloudellinen asema velkojalla itsellään on.⁸⁰ Pääsääntöisesti suurten institutio-naalisten velkojen kannalta yksittäisen velallisen velkajärjestelyn myöntämisellä ei katsota olevan suurta merkitystä. Velallisen kannalta velkajärjestelyhakemuksen hylkääminen tarkoittaa puolestaan tyypillisesti sitä, että hänen velkaongelmansa ja maksukyvyttömyydestä aiheutuvat taloudelliset ja sosiaaliset ongelmat jatkuvat.⁸¹

Velkajärjestelylain esitöiden mukaan kaikkien 10 a §:ssä mainittujen seikkojen ei tarvitse puoltaa velkajärjestelyn myöntämistä. Lopulta kysymys on aina tuomioistuimen tapauskohtaisesta kokonaisarvioinnista. Tuomioistuimen tulee punnita jokaista säännöksessä tarkoitettua osasyitä ja kokonaisarvion kautta ratkaista, onko velkajärjestelyn myöntämiselle painavia syitä vai ei.⁸²

3.2.4 Maksukyvyn arviointi

Velkajärjestelyn perimmäisenä tarkoituksena on, että velallinen käyttää kaiken omaisuutensa ja maksukyvynsä velkojensa maksamiseen niin kauan kuin tuomioistuimen vahvistama maksuohjelma kestää. Tämän takia velallisen maksukykyä tulee arvioida tarkasti ennen velkajärjestelyn myöntämistä.⁸³ VJL 5 §:n mukaan velallisen tulee velkajärjestelyssä käyttää velkojensa suorittamiseksi kaikki ne tulot, joita hän ei tarvitse välttämättömien elinkustannusten ja elatusmaksujen kattamiseen. Maksukyvyn arvioinnissa otetaan huomioon VJL 4 §:n 1 momentin mukaan velallisen omaisuuden rahaksi muuttamisesta saatavat varat, velallisen tulot sekä hänen ansaintamahdollisuutensa ottaen huomioon hänen ikänsä, työkykynsä ja muut olosuhteet. Tämän lisäksi maksukyvyn arvioinnissa huomioidaan velallisen välttämättömät

⁷⁹ Koulu & Lindfors 2021, 156.

⁸⁰ HE 83/2014 vp, 12.

⁸¹ Koulu & Lindfors 2021, 156.

⁸² HE 83/2014 vp, 56.

⁸³ HE 183/1992 vp, 42.

elinkustannukset ja elatusvelvollisuus sekä muut velallisen taloudelliseen asemaan vaikuttavat oleelliset seikat. Maksuvaralla tarkoitetaan näin ollen niitä velallisen tuloja, joista on vähennetty edellä mainitut välttämättömät elinkustannukset ja muut menot.⁸⁴ Jotta velallisen maksukykyä voidaan asiallisesti arvioida, on velkajärjestelylain 6 §:ssä säädetty velallisen tietojenantovelvollisuudesta, jonka perusteella velallinen on veloitettu antamaan sekä tuomioistuimelle, että velkojille kaikki velkajärjestelyn kannalta merkitykselliset tiedot tilanteestaan.

Velallisella ei ole lainkaan maksukykyä, jos edellä mainittu maksuvaralaskelma on negatiivinen. Tällöin velallinen voi saada niin sanotun nollamaksuohjelman, jossa velalliselle ei vahvisteta maksuohjelmassa maksuvelvollisuutta lainkaan. Jos velallisen maksuvaralaskelma on puolestaan positiivinen, velallisen katsotaan olevan kykenevä maksamaan osan velkajärjestelyveloistaan velkojille. Tämän seurauksena velalliselle laaditaan maksuohjelma, jossa velallisen maksuvelvollisuutta on alennettu siten, että maksuvara kattaa alennetun velan määrän maksuohjelmassa määritellyn ajanjakson aikana.⁸⁵ Kun maksuvaraehdotus on laadittu ja lähetetty tuomioistuimelle, tuomioistuin voi vahvistaa sen VJL 38 §:n mukaan, jos velkajärjestelyyn on velkajärjestelylain 9-11 §:n mukaiset edellytykset ja maksuohjelma vastaa velkajärjestelylain säännöksiä.

Pääsääntöisesti maksuohjelman kesto on VJL 30 §:n 3 momentin mukaan kolme vuotta. Jos velkajärjestely on kuitenkin myönnetty VJL 10 a §:n mukaisten painavien syiden perusteella, on maksuohjelman kesto silloin viisi vuotta VJL 30 §:n 5 momentin mukaisesti. Maksuohjelma voi tavallisten velkojen osalta kestää enintään 10 vuotta, jos velallinen esimerkiksi säilyttää omistusasuntonsa velkajärjestelyssä VJL 30 §:n 4 momentin perusteella.

Kuten aikaisemmin todettiin, velallisella on velkajärjestelyssä oikeus säilyttää vain perusturvaan kuuluva omaisuutensa. VJL 5 §:n 2 momentin mukaan velallisen perusturvaan kuuluvaan varallisuuteen luetaan velallisen omistusasunto, hänen ja hänen perheensä kohtuullinen irtaimisto sekä kohtuullisen tarpeen mukaiset henkilökohtaiset tavarat ja työvälineet, joita velallinen tarvitsee toimentulonsa turvaamiseen. Tuomioistuin voi kuitenkin määrätä muuttamaan rahaksi velallisen perusturvaan kuuluvan varallisuuden, tietyin laissa säädetyin edellytyksin. Esimerkiksi, jos on ilmeistä, ettei omistusasunnon omaava velallinen kykenisi edes enintään 10 vuotta kestävästä maksuohjelmankaan avulla suorittamaan tavallisia velkojaan vastaavaa laissa säädettyä vähimmäiskertymää, on asunto muutettava rahaksi VJL 33 §:n mukaisesti ja rahaksimuutosta saadut rahat tulee käyttää velkojen maksuun VJL 34 §:n nojalla. Täten, jos velallisella on hallussaan sellaista omaisuutta, joka on velan vakuutena tai hänellä on omistusasunto, jonka hän on asettanut luoton pantiksi, voi hän joutua luopumaan niistä velkajärjestelyssäkin.

⁸⁴ HE 183/1992 vp, 45.

⁸⁵ Uitto 2010, 19.

3.2.5 Velkajärjestelyn hakemisen ja alkamisen oikeusvaikutukset

Jo haettuaan velkajärjestelyä, velallisen voidaan edellyttää sitoutuvan myötävaikuttamaan velkajärjestelyn toteutumiseen. VJL 7 §:n mukaan velallinen on haettuaan velkajärjestelyä velvollinen käyttämään varojaan vain välttämättömiin elinkustannuksiinsa ja hänen on hoidettava talouttaan niin ettei uutta velkaa synny. Hänen tulee myös VJL 7 §:n 2 momentin mukaan pyrkiä ylläpitämään maksukykyään ja ryhtyä sellaisiin toimenpiteisiin, joita häneltä voidaan kohtuudella edellyttää maksukykyensä parantamiseksi. Tätä velvollisuutta kutsutaan lainsäädännössä velallisen myötävaikutusvelvollisuudeksi. Velallisen myötävaikutusvelvollisuus kestää hallituksen esityksen mukaan koko velkajärjestelymenettelyn keston ajan.⁸⁶

Edellä mainitun lisäksi velalliselle vahvistetaan maksuohjelmassa lisäsuoritusvelvollisuus, mikä tarkoittaa sitä, että hän on velvollinen maksamaan velkojilleen maksuohjelman aikana saaduista tuloista ja varoista velkajärjestelylaissa säädetyn määrän. Lisäsuoritusvelvollisuus perustuu VJL 7 §:n 3 momenttiin, jonka mukaan maksuohjelman aikana velallisen on esitettävä ilman aiheetonta viivytystä velkojille selvitys VJL 35 a §:ssä tarkoitetuista lisäsuoritusvelvollisuuden perusteena olevista seikoista. VJL 35 a §:n 2 momentin mukaan, jos velallinen saa maksukykyään parantavan perinnön, lahjan tai muun vastaavanlaisen kertaluonteisen suorituksen maksuohjelman aikana, jonka määrä yksin tai yhdessä muiden suoritusten kanssa ylittää 1 000 euroa, on velallisen maksettava velkojilleen 1 000 euroa ylittävä osa.

Toisin sanoen, velallinen saa edellä kuvatussa tilanteessa pitää itsellään 1 000 euroa mutta sen ylittävä osa hänen tulee tilittää velkojilleen. Jos velallisen tulot puolestaan kasvavat maksuohjelmaan merkittäviin tuloihin verrattuna vähintään 2 000 euroa kalenterivuoden aikana, velallisen tulee käyttää velkojensa suorituksiin puolet 2 000 eurosta ylittävästä osasta VJL 35 a §:n 3 momentin mukaisesti. VJL 35 a §:n 5 momentin mukaan kertaluonteiseen suoritukseen (eli esimerkiksi perintöön) perustuva maksuvelvollisuus on täytettävä kolmen kuukauden sisällä siitä, kun velallinen on saanut varat haltuunsa. Muilta osin lisäsuoritusvelvollisuus on puolestaan edellä mainitun momentin mukaan suoritettava seuraavan kalenterivuoden aikana.

3.2.6 Maksuohjelman vahvistaminen

Kun velalliselle on vahvistettu maksuohjelma, velkajärjestelyn piiriin kuuluvien velkojen ja muiden maksuohjelmassa määriteltyjen oikeussuhteiden ehdot määräytyvät maksuohjelman mukaisesti VJL 40 §:n 1 momentin perusteella. Tämän lisäksi maksuohjelmassa määrättyjen suoritusten viivästyskorot lakkaavat ja ulosottokaaren (705/2007) 4 luvun 2 §:ssä säädetty palkkaan tai vastaavaan toistuvaistuloon kohdistuva ulosottomittausta raukeaa. Maksuohjelman

⁸⁶ HE 180/1996 vp, 29.

vahvistamisen jälkeen tulee velallisen noudattaa sitä ja siinä määriteltyjä ehtoja sen koko keston ajan. VJL 41 §:n mukaan velallisen tulee suorittaa vahvistetun maksuohjelman mukaiset maksut jokaiselle velkojalleen määrättyä maksuaikataulua noudattaen. Kun velallinen on suorittanut kaikki maksuohjelmassa säädetyt maksusuoritukset velkojille ja maksuohjelman kesto-aika on kulunut umpeen, hän saa niin sanotusti anteeksi kaikki ne velkajärjestelyn piiriin kuuluvat velat, joille ei ole maksuohjelman mukaan kertynyt lisäsuorituksia.⁸⁷

Jos velallinen puolestaan laiminlyö maksuohjelman mukaisen suorituksen tekemisen velkojalle, voi velkoja vaatia VJL 42 §:n 2 momentin mukaan täytäntöönpanoa niin kuin ulosotto-kaaressa säädetään, kun laiminlyönnistä on kulunut enemmän kuin kolme kuukautta ja suoritus on edelleen maksamatta. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että VJL 42 §:n 2 momentin nojalla velkoja voi velallisen maksuohjelman laiminlyöntitilanteessa vaatia koko ohjelmalla tulevan kertymänsä perimistä. Tuomioistuin voi myös määrätä maksuohjelman raukeamaan joko velallisen tai velkojan hakemuksesta. VJL 42 §:n 4 momentin mukaan maksuohjelma voidaan määrätä raukeamaan velkojan hakemuksesta vain, jos velallisen katsotaan esimerkiksi olennaisesti laiminlyöneen maksuohjelman noudattaminen ilman hyväksyttävää syytä tai jos maksuohjelman jälkeen ilmenee sellaisia seikkoja velallisen tilanteesta, jotka olisivat estäneet velkajärjestelyn alun perin, jos ne olisivat olleet tiedossa velkajärjestelystä päätettäessä. Jos tuomioistuin määrää velkajärjestelyn raukeamaan, ei edellä mainittua velkojen anteeksiantoa tapahdu ja velkajärjestelyä edeltäneet velkasuhteet ehtoineen palaavat ennalleen.⁸⁸

Maksuohjelmaa voidaan myös muuttaa velallisen tai velkojan hakemuksesta. VJL 44 §:n mukaan maksuohjelman muuttaminen on aiheellista, jos esimerkiksi velallisen maksukyky on olennaisesti heikentynyt eikä häneltä voida kohtuudella edellyttää maksuohjelmassa määrätyn maksuvelvollisuuden täyttämistä tai jos maksuohjelman vahvistamisen jälkeen ilmenee velkajärjestelyn piiriin kuuluvaa velkaa, joka ei ollut aikaisemmin tiedossa. Hakemus maksuohjelman raukeamisesta tai muuttamisesta tulee VJL 61 §:n mukaan tehdä tuomioistuimelle kirjallisesti ilman aiheetonta viivytystä sen jälkeen, kun peruste maksuohjelman raukeamiselle tai muuttamiselle on tullut velallisen tai velkojan tietoon.

3.3 Muuttuva velkajärjestelylaki

Huolimatta siitä, että velkajärjestelylaki on ollut voimassa jo yli 30 vuotta, velkajärjestely on edelleen keskeinen insolvenssioikeudellinen menettely, jolla yksityishenkilöiden ylivelkaantumisista ja siitä aiheutuvia yhteiskunnallisia seurannaisilmiöitä voidaan korjata. Vaikka velkajärjestelylaki on pysynyt pääosin muodollisesti samanlaisena insolvenssimenettelynä sen

⁸⁷ HE 183/1992 vp, 24.

⁸⁸ HE 183/1992 vp, 73-75.

voimaantulosta asti, on sen sisältöä ja soveltamisalaa muokattu useilla lainsäädäntöuudistuksilla vuosien aikana. 1990-luvun loppupuolella tehdyillä lainsäännösmuutoksilla pyrittiin pääsääntöisesti tiukentamaan velkajärjestelyn edellytyksiä ja parantamaan velkojien asemaa, kun taas 2000-luvulla toteutetut velkajärjestelylain uudistukset ovat puolestaan kohdistuneet enemminkin velkajärjestelyä hakevan velallisen aseman parantamiseen.⁸⁹

Myös velkaantuneiden ryhmä sekä velkaantumisen syyt ovat vuosikymmenien aikana muuttuneet merkittävästi. Velkajärjestelylain voimaantulon jälkeisinä vuosina yksityishenkilöiden voimakas ylivelkaantuminen johtui ennen kaikkea 90-luvun laman aiheuttamasta massatyöttömyydestä sekä yritys-, takaus- ja asuntoveloista. 2000-luvulla ylivelkaantumisen taustalla on puolestaan ollut pääosin yksilöiden oma puutteellinen taloudenhallinta ja kulutusluottojen takaisinmaksuongelmat. Nykyisin yli puolella velkajärjestelyä hakevalla velat koostuvat enimmäkseen niin sanotuista pikalainoista, kulutusluotoista sekä maksamattomista laskuista.⁹⁰ Viimeisin merkittävä velkajärjestelylain osittaisuudistus (L 389/2022) toteutettiin vuonna 2022 osana Euroopan parlamentin ja neuvoston maksukyvyttömyysdirektiivin (2019/1023) täytäntöönpanoa. Kyseisen osittaisuudistuksen seurauksena tehtiin useita muutoksia velkajärjestelylakiin, joiden oli hallituksen esityksen eduskunnalle laeiksi yrityksen saneerauksesta annetun lain ja yksityishenkilön velkajärjestelystä annetun lain muuttamisesta sekä niihin liittyviksi laeiksi mukaan tarkoitus muun muassa helpottaa entisten elinkeinoharjoittajien pääsyä velkajärjestelyyn ja parantaa myös muiden velallisten mahdollisuuksia selviytyä maksuohjelmasta.⁹¹

Opinnäytetyön tavoitteiden näkökulmasta merkittävin muutos tapahtui kuitenkin vuoden 2015 yksityishenkilön velkajärjestelystä annetun lain osittaisuudistuksen (L 1123/2014) myötä. Kyseisessä osittaisuudistuksessa oli kaksi eri pääkohtaa: nuorten aikuisten aseman parantaminen velkajärjestelyssä sekä velkajärjestelylain soveltamisalan laajentaminen pienimuotoista yritystoimintaa harjoittavien yrittäjien yritystoiminnasta aiheutuneisiin velkoihin.⁹² Koska tämän opinnäytetyön aiheena on nuorten aikuisten velkaantuminen ja velkajärjestelyn toimivuuden tarkastelu heidän näkökulmastaan, keskitytään vuoden 2015 osittaisuudistuksesta käsittelemään vain sen tavoitetta parantaa nuorten aikuisten asemaa velkajärjestelyssä.

Vuoden 2015 osittaisuudistuksen hallituksen esityksen perusteluissa todetaan, että kansalaisten ylivelkaantumisen keskeiset syyt olivat muuttuneet samanaikaisesti yhteiskunnan

⁸⁹ Koulu & Lindfors 2021, 149; Lindfors & Niemi 2024, velkajärjestelylain muutokset.

⁹⁰ HE 83/2014 vp, 12; Ks. myös Takuusäätio 2025, velkaantumisen taustalla. Takuusäätion tutkimukset ovat osoittaneet, että kotitalouksien kasvaneen velkaantumisen taustalla vaikuttavat myös muun muassa tulojen pieneminen, työttömyys, liiallinen kulutus sekä asumisen kallistuminen.

⁹¹ HE 238/2021 vp, 84-86.

⁹² HE 83/2014 vp, 26-27.

luotonantomekanismien kehittymisen myötä. Tämä oli johtanut etenkin nuorten aikuisten merkittävään ylivelkaantumiseen ja taloudellisten ongelmien lisääntymiseen. Nuorten ylivelkaantumisen katsottiin kyseisessä hallituksen esityksessä muodostuneen uudeksi yhteiskunnalliseksi ongelmaksi, johon haluttiin lainsäädännöllä puuttua aikaisempaa tehokkaammin. Lain esitöiden perusteluiden mukaan nuorilla velallisilla oli havaittu olevan suuria vaikeuksia saada velkansa vapaaehtoisesti järjesteltyä ja päästä velkajärjestelyn piiriin. Tämä johtui ennen kaikkea nuorten velkaantumisen taustalla olevista syistä sekä siitä, että nuorten maksukyvyttömyyttä pidettiin usein vain väliaikaisena tilana. Koska nuorten aikuisten ylivelkaantumiskierteen oltiin havaittu johtavan tyypillisesti sosiaalisiin ongelmiin ja lisänneen nuorten syrjäytymistä, oli lain esitöissä haluttu parantaa etenkin nuorten asemaa velkajärjestelyn piiriin pääsemisessä.⁹³ Osittaisuudistuksen perusteluissa korostettiin huomattavan paljon, että velkaantumisen moitittavuutta arvioitaessa, tulisi nuorten aikuisten kohdalla ottaa huomioon nuorten harkintakyvyn mahdollinen puutteellisuus sekä se, että he eivät ole välttämättä velkaantumisen aikana tosiasiallisesti ymmärtäneet velkaantumisen seurauksia tai pystyneet arvioimaan takaisinmaksumahdollisuuksiaan realistisesti.⁹⁴

4 Nuorten aikuisten asema velkajärjestelyssä

Edellisessä luvussa tarkasteltiin yksityishenkilön velkajärjestelylakia ja velkajärjestelymenettelyn vaiheita yleisesti. Tässä luvussa siirrytään tarkastelemaan sitä, minkälainen asema nuorilla aikuisilla on tosiasiaassa velkajärjestelylainsäädännössä ja minkälaisia haasteita he kohtaavat velkajärjestelymenettelyssä. Vuonna 2024 velkajärjestelyä haki yhteensä 786 yksityishenkilöä 25-34-vuotiaiden ikäluokasta. Alle 24-vuotiaiden ikäluokasta vastaava luku oli 32.⁹⁵ Vaikka kyseiset määrät saattavat vaikuttaa pieniltä isommassa mittakaavassa, tulisi kuitenkin muistaa, että ylivelkaantuminen on aina henkilökohtainen tragedia. Täten on perusteltua, että myös nuorien aikuisten velkaongelmiin on yritetty puuttua lainsäädännöllisellä tasolla, vaikka nuorten velallisten määrä onkin velkajärjestelymenettelyssä muihin ikäluokkiin verrattuna vuositasolla matalampaa.

Nykyisen velkajärjestelymenettelyn suurimpina ongelmina on viime vuosien aikana nähty muun muassa esteperusteiden jäykkyys, maksuohjelman puutteellinen kannustavuus sekä järjestelmän piiriin pääsemisen korkeaksi asetettu kynnys.⁹⁶ Tästä syystä esimerkiksi aikaisemmin mainitussa vuoden 2015 velkajärjestelylain osittaisuudistuksessa pyrittiin madaltamaan nuorten aikuisten kynnystä päästä velkajärjestelyn piiriin sekä lieventämään väliaikaisen syyn

⁹³ HE 83/2014 vp, 10.

⁹⁴ HE 82/2014 vp, 11.

⁹⁵ Tilastokeskus 2025, velkajärjestelyt.

⁹⁶ HE 83/2014 vp, 10; Ks. myös Linna 2015, 26.

säännöstä. Osittaisuudistuksen tavoitteena oli myös aktivoida velallisia ja kannustaa heitä maksuohjelman aikaiseen tulonhankkimiseen.⁹⁷

Kyseisen osittaisuudistuksen myötä muun muassa velkajärjestelyn yleisiä esteitä koskevaa VJL 10 §:ää uudistettiin ja sen useita kohtia tarkennettiin. Nuorten aikuisten kannalta tärkein muutos tehtiin juuri VJL 10 §:n 7 kohtaan, jota muutettiin lisäämällä maininta velallisen iästä yhdeksi velkaantumisen moitittavuuden arviointiin vaikuttavaksi seikaksi. Tämän seurauksena voimassa olevan velkajärjestelylain VJL 10 §:n 7 kohdan mukaan velkajärjestelyä ei voida myöntää, jos velkojen perusteesta ja syntyolosuhteista, velallisen tavasta hoitaa talouttaan tai muista seikoista voidaan päätellä olevan todennäköistä, että velallinen on harkitusti velkaantunut velkajärjestelyä silmällä pitäen tai velallisen toimia voidaan kokonaisuutena arvioiden muuten pitää piittaamattomina ja vastuuttomina ottaen huomioon velallisen ikä, asema ja muut olosuhteet sekä se, ovatko luotonantajat toimineet vastuullisesti.

Mainitsemalla velallisen ikä yhtenä velkaantumisen moitittavuuden arvioinnissa huomioon otettavana seikkana on haluttu lain esitöiden mukaan kiinnittää huomiota nuorten velkaantumiseen ja korostaa heidän velkautumisen taustalla tyypillisesti vaikuttavaa elämäkokemuksen puutetta. Osittaisuudistuksen esitöissä on katsottu, ettei nuorilta aikuisilta voida vielä yleisesti samalla tavalla odottaa taloudenhallinnan kokemusta sekä yhtä hyvää harkintakykyä velan ottamisesta ja omasta takaisinmaksukyvyistä kuin keski-ikäisiltä. Siksi osittaisuudistuksen esitöiden mukaan se, mitä voidaan vanhemman velallisen yksilön kohdalla pitää moitittavana ja piittaamattomana velkaantumisenä, ei välttämättä katsota olevan paheksuttavaa toimintaa nuoren velallisen kohdalla.⁹⁸

Todellisuudessa edellä mainittu velkajärjestelylain uudistus ei ole kuitenkaan täyttänyt kaikkia tavoitteitaan. Oikeuskirjallisuudessa vuoden 2015 osittaisuudistusta on luonnehdittu vaikutuksettomaksi, sillä sen konkreettiset seuraukset nuorten velallisten aseman parantamisessa ovat jääneet käytännössä vähäisiksi.⁹⁹ Vaikka nuorten velallisten erityislaatuinen asema onkin otettu aikaisempaa paremmin huomioon lainsäädännössä VJL 10 §:n 7 kohdassa, voidaan VJL 10 pykälää silti pitää ongelmallisena nuorten velallisten kannalta. Nykyisessä velkajärjestelylaissa velallisen ikä on lisätty arviointitekijäksi ainoastaan yhden pykälän kohtaan, eikä sitä ole asetettu yleiseksi arviointiperusteeksi muualla laissa. Tästä syystä nuorten velallisten kohdalla velkajärjestelyyn pääsy voi edelleen estyä muiden esteperusteiden nojalla. Vaikka velkajärjestelyn piiriin pääsemisen kynnystä voidaan tietyllä tapaa pitää nykyisin aikaisempaa matalampana VJL 10 §:n 7 kohdan muutoksen takia, se ei ole yksin ratkaissut nuorten

⁹⁷ HE 83/2014 vp, 27.

⁹⁸ HE 83/2014 vp, 53; Ks. myös Linna 2015, 39.

⁹⁹ Linna 2015, 27.

aikuisten velkaongelmia. Tämä johtuu ennen kaikkea siitä, minkälaisiin velkajärjestelyihin nuoret pääsevät.¹⁰⁰

4.1 Nollaohjelmien ongelmallisuus nuorten velkaantuneiden kannalta

Jos tuomioistuin katsoo, että nuori on velkaantunut iästään johtuvan kokemattomuuden seurauksena eikä hänen toimintaansa voida kokonaisuutena arvioiden pitää laissa määritellysti moitittavina, maksuohjelman pituus on VJL 30 §:n 3 momentin mukaan kolme vuotta. Todellisuudessa nuorilla velallisilla on kuitenkin tyypillisesti keskimääräistä enemmän esimerkiksi rikosperusteista velkaa tai kulutusluottovelkaa, jolloin velkajärjestelyn myöntämiselle voidaan katsoa olevan VJL 10 §:ssä tarkoitettu esteperuste.¹⁰¹ Tällöin velkajärjestely voidaan VJL 10 a §:n mukaan myöntää, jos siihen on painavia syitä ottaen erityisesti huomioon velallisen toimet velkojen maksamiseksi, velkaantumisesta kulunut aika, velallisen tilanteeseen vaikuttavat olosuhteet sekä velkajärjestelyn merkitys niin velallisen kuin velkojan kannalta. Jos nuorelle myönnetään velkajärjestely VJL 10 a §:n perusteella, on maksuohjelman pituus VJL 30 §:n 5 momentin mukaan silloin viisi vuotta.

Hakiessaan velkajärjestelyä nuoret aikuiset ovat tyypillisesti usein työttömiä tai osa-aikaisessa työsuhteessa, jonka takia nykyisin suurin osa velkajärjestelyä hakevista nuorista aikuisista saa niin sanotun kolmen tai viiden vuoden ”nollaohjelman” riippuen siitä, myönnetäänkö velkajärjestely VJL 10 a §:n perusteella vai ei.¹⁰² Nollaohjelmalla tarkoitetaan tässä yhteydessä sellaista maksuohjelmaa, jossa velallisen maksuvelvollisuus on kokonaan poistettu. Maksuvelvollisuuden kokonainen poistaminen on vakiintuneesti katsottu velkajärjestelylain alkuperäisissä ja muutoslakeja koskevissa perusteluissa tulevan kysymykseen vain silloin, kun velallisen maksukyky on pysyvästi niin huono, etteivät velkojat perustellusti voi odottaa saavansa minkäänlaisia suorituksia velalliselta.¹⁰³ Tämän seurauksena nollamaksuohjelman edellytyksenä on pysyvä pitkäaikainen maksukyvyttömyys.

Vaikka nollaohjelma mahdollistaa velalliselle keinon vapautua veloistaan ilman maksusuorituksia, se voi kuitenkin myös luonteensa takia johtaa nuorten kohdalla passiivisuuteen. Jos nuori esimerkiksi päättää lähteä opiskelemaan nollamaksuohjelman aikana toivoessaan sen kasvattavan uramahdollisuuksiaan tulevaisuudessa, voidaan opiskelu tulkita myötävaikutusvelvollisuuden¹⁰⁴ puuttumiseksi, mikä voi johtaa pahimmassa tapauksessa maksuohjelman

¹⁰⁰ Linna 2015, 36-40.

¹⁰¹ Linna 2015, 38-40.

¹⁰² Linna 2017, 14.

¹⁰³ HE 183/1992 vp, 90.

¹⁰⁴ Velkajärjestelyä hakenut velallinen on VJL 7 §:n mukaan koko maksuohjelman keston ajan velvollinen pyrkimään ylläpitämään maksukykyään ja ryhtymään sellaisiin toimenpiteisiin, jotka parantaisivat hänen maksukykyään. Ks. myös HE 180/1996 vp, 29-30. Hallituksen esityksen mukaan velallisella on maksuohjelman raukeamisen uhalla velvollisuus pyrkiä

raukeamiseen ja velkatilanteen alkuperäiseen palauttamiseen. Tämä johtuu siitä, että velkajärjestelylain esitöissä opiskelua on yleisesti pidetty väliaikaisena maksukyvyttömyyden tilana, jolloin velallinen ei pääsääntöisesti ole työmarkkinoiden käytettävissä. Lain esitöiden perustella opiskeluiden aloittamista voidaan täten pitää velallisen myötävaikutusvelvollisuuden laiminlyöntinä, koska nuori ei ole enää työmarkkinoiden käytettävissä, mikä voi olla omiaan heikentämään velallisen taloudellista tilannetta ja vaikuttaa siihen, ettei hän mahdollisesti enää kykene noudattamaan vahvistettua maksuohjelmaa.¹⁰⁵

Jos nuori puolestaan menee töihin nollaohjelman aikana, johtaa työllistyminen tyypillisesti lisäsuoritusten maksamiseen maksuohjelman päätteeksi. Tämä tarkoittaa sitä, että, kun maksuohjelman pitäisi loppua ja velallisen viimeinkin vapautua veloistaan, hän on yllättäen työllistymisen seurauksena lisäsuoritusvelvollinen velkojiaan kohtaan. Jos velallisella ei ole enää työllistymisestä saatuja ylimääräisiä tuloja tallella, kun velkojat vaativat lisäsuorituksia, hän voi pahimmassa tapauksessa velkaantua uudestaan pelkästään lisäsuoritusten takia. Lisäsuoritusten seurauksena velkajärjestelyn kesto venyy tällöin tosiasiasa vuosikausia kestäväksi ja velallinen voi joutua ottamaan heti maksuohjelman alkuperäisen päättymisen jälkeen uutta lainaa lisäsuoritusten maksamista varten.¹⁰⁶

Tästä syystä nollaohjelmat eivät ole etenkin nuorten velallisten kannalta tehokkaita, koska kannattavinta nuorelle olisi olla maksuohjelman aikana opiskelematta ja hakeutumatta töihin päästäkseen todellisesti velkavapaaksi. Nykyjärjestelmässä nollaohjelman passivoiva ongelma koskee toisaalta kaikkia velallisia iästä huolimatta, mutta etenkin nuorten aikuisten kohdalla ongelma korostuu, koska heidän kohdallaan aktiivisen yhteiskunnan jäsenyys on vaarassa jäädä kokonaan saavuttamatta. Nuorten velallisten kohdalla tulisi ottaa huomioon myös se, että nuoruus on tyypillisesti vahvasti osa sitä ikävaihetta, jossa kouluttaudutaan ja hankitaan ammattitaitoa. Lykkäämällä nuoren mahdollisuutta työntekoon ja kouluttautumiseen mahdollisesti jopa viidellä vuodella, voidaan lisätä syrjäytymisriskiä ja huomattavasti hankaloittaa nuoren ansaintamahdollisuuksia pitkällä aikavälillä. Tällöin velkajärjestely ei toimi nuoren velallisen taloudellisen tilanteen korjaamisvälineenä vaan pikemminkin pysäyttää nuoren kehityksen ja asettaa hänet passiiviseen tilaan. Kun nuorella ei ole mahdollisuutta kerryttää työkokemusta, kouluttautua ja säästää, nuori jää todennäköisesti jälkeen ikätovereistaan niin yhteiskunnallisesti kuin taloudellisesti. Näin velkajärjestelystä voi käänteisesti muodostua este sille, että nuori aikuinen pääsee irti velkakierteestä ja saisi taloudellisen tilanteensa pysyvästi raiteilleen.¹⁰⁷

säilyttämään tulotasonsa sikäli kuin sen säilyttäminen johtuu hänestä itsestään eikä hän saa esimerkiksi irtisanoutua töistään ja jättäytyä työttömäksi, mikäli tämä vaikuttaa siihen, ettei hän kykene noudattamaan maksuohjelmaa.

¹⁰⁵ HE 183/1992 vp, 42; Oikeusministeriö 2011, 32.

¹⁰⁶ Linna 2013, 95.

¹⁰⁷ Oikeusministeriö 2013, 35-36; Ks. myös Linna 2015, 34-35.

4.2 Lisäsuoritusjärjestelmän luomat haasteet

Kuten aikaisemmin käsiteltiin, velkajärjestelyssä käräjäoikeus vahvistaa maksuohjelman, joka määrää milloin ja kuinka paljon velallisen on maksettava velkojilleen. Maksuohjelmaa varten velalliselle on laskettu maksuvara, joka on se osa velallisen nettotuloista, joka jää jäljelle asumismenojen, elatusapumaksujen ja välttämättömien elinkustannusten jälkeen. Toisin sanoen maksuvara on se rahamäärä, jonka velallisen tulee tilittää maksuohjelman aikana kuukausittain velkojilleen. Jos velallinen saa kuitenkin esimerkiksi perinnön maksuohjelman aikana tai hänen tulonsa kasvavat maksuvarassa huomioituihin tuloihin verrattuna laissa säädetyn määrän, on hän VJL 35 a §:n mukaan velvollinen maksamaan lisäsuorituksia velkojilleen.

Lisäsuoritusjärjestelmä lisättiin vuonna 1997 velkajärjestelylakiin lainmuutoksella (L 63/1997). Kyseisen osittaisuudisuuden esitöiden mukaa säännöslisäyksen perimmäisenä pyrkimyksenä oli, että lisäsuoritusjärjestelmä kannustaisi velallista lisäämään tuloja, koska maksukyvyyn parantuessa hän voisi saada osan parantuneesta maksukyvyistä itselleen. Lisäsuoritusjärjestelmän oli lainmuutoksen esitöiden mukaan tarkoitus olla yksinkertaisesti laskettavissa, jotta velallinen olisi sen itse pystynyt laskemaan ja suorittamaan velkojille.¹⁰⁸ Todellisuudessa vuosien aikana on kuitenkin havaittu, että lisäsuoritusjärjestelmällä on ollut käänteinen vaikutus velallisen taloudellisen tilanteen tasapainottamisessa. Sitä ei ole pidetty yhtä kannustavan kuin alkuperin toivottiin.¹⁰⁹

Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen vuonna 2011 tekemän kyselytutkimuksen mukaan joka viides velkajärjestelyn läpikäyneestä velallisesta maksoi lisäsuorituksia maksuohjelman aikana. Tämän lisäksi kyseisessä tutkimuksessa selvisi, että jopa 29 % kaikista velkajärjestelyn läpikäyneistä velallisista oli maksanut vielä maksuohjelman päättymisen jälkeenkin lisäsuorituksia velkojilleen ja jopa 15 prosentilla velkajärjestelyn läpikäyneillä henkilöillä oli uusi maksuhäiriö merkintä noin 2 vuotta maksuohjelman päättymisen jälkeen. Keskimäärin velalliset maksoivat tutkimuksen mukaan noin 2 000 euroa lisäsuorituksina velkojille, summien vaihdellessa noin 150 ja 15 000 euron välillä. Eniten toimeentulovaikeuksia oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen kyselytutkimuksen oli juuri niillä velallisilla, joille oli jäänyt lisäsuorituksia maksettavaksi maksuohjelman jälkeen. Tutkimuksessa havaittiin, että vaikeimmassa tilanteessa olivat etenkin ne velalliset, joilla ei ollut maksukykyä vaadittujen lisäsuoritusten maksamiseen.¹¹⁰

Lisäsuoritusjärjestelmä perustuu velallisen itsenäiseen aktiiviseen toimintaan, mikä tarkoittaa, että velallisen tulee itse seurata tulotasonsa muutoksia. Velallisen on myös pidettävä asianmukaisesti itse huolta lisävelvollisuuden täyttämisestä. Pääsääntöisesti velalliset eivät

¹⁰⁸ HE 180/1996 vp, 22-23.

¹⁰⁹ Ks. esim. HE 83/2014, 15.

¹¹⁰ Valkama 2011, 10.

kuitenkaan kykene itse laskemaan lisäsuorituksia, minkä vuoksi suurin osa tarvitsee talous- ja velkaneuvonnan apua niiden laskemisessa.¹¹¹ Kun otetaan vielä huomioon, että edes keskiikäiset ja vanhemmat velalliset eivät tyypillisesti kykene itsenäisesti laskemaan ja maksamaan lisäsuorituksia maksuohjelman päättymisen jälkeen, on selvää, etteivät nuoret aikuiset kykene siihen myöskään.¹¹²

Lisäsuoritusjärjestelmän luonteen ja velallisten oman huolimattomuuden takia lisäsuoritukset kasaantuvat tavallisesti usean vuoden ajan suureksi velkapotiksi, joka maksetaan varsinaisen maksuohjelman päättymisen jälkeen esimerkiksi velkojien kanssa sovitun maksuaikataulun mukaisesti. Aikaisemmin mainitun oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksen mukaan osa velkajärjestelyn läpikäyneistä velallisista joutuu kuitenkin ottamaan myös esimerkiksi pankkilainaa lisäsuoritusten maksamista varten, ja joillakin maksamattomat lisäsuoritukset olivat puolestaan päätyneet jopa ulosottoperintään, koska velalliset eivät kyenneet maksamaan niitä.¹¹³

Jos nuori aikuinen joutuu jopa viisi vuotta kestävänsä maksuohjelman jälkeen maksamaan lisäsuorituksia velkojilleen ulosotossa, voidaan todeta, ettei velkajärjestelyn rehabilitaatio tavoite toteudu. Lisäsuoritusjärjestelmä voi siis toimia myös tietynlaisena loukkuna nuorten taloudellisten tilanteiden korjaamisessa ja pahimmassa tapauksessa aiheuttaa uuden velkakierteen. Lisäsuoritusjärjestelmä voi vaikuttaa myös velallisen työmotivaatioon negatiivisesti ja kasvattaa syrjäytymisen riskiä etenkin niiden velallisten keskuudessa, jotka ovat saaneet velkajärjestelyssä viiden vuoden nollaohjelman. Varsinkin nuorten, alle 30-vuotiaiden aikuisten elämäntilanteessa viisi vuotta on käytännössä niin pitkä aika, että nuori jää helposti työmarkkinoiden ulkopuolelle eikä hän todellisuudessa kykene välttämättä edes ylläpitämään jo hankittua ammattipätevyyttään, mikä puolestaan vaikeuttaa vielä enemmän hänen työllistymistään ja ansaintamahdollisuuksia pitkällä aikavälillä.¹¹⁴

5 Velkajärjestelylainsäädännön kehittämiskohteet

Kuten aiemmassa luvussa havaittiin, nykyinen velkajärjestelylainsäädäntö ei kaikilta osin huomioi nuorten aikuisten ylivelkatilanteiden erityistarpeita. Nykyisin iso osa velkajärjestelyä hakevista nuorista aikuisista päätyy viiden vuoden nollaohjelmaan, joka ei käytännössä mahdollista opiskelua tai työntekoa. Tällainen maksuohjelma passivoi velallisia ja voi aiheuttaa työllistymisen myötä mahdollisesti lisää uusia maksurästejä ja taloudellisia ongelmia, jotka voivat

¹¹¹ Oikeusministeriö 2013, 35.

¹¹² Linna 2015, 35.

¹¹³ Valkama 2011, 10.

¹¹⁴ Linna 2014, 270-273.

vaikuttaa velallisen tilanteeseen negatiivisesti vielä maksuohjelman loppumisen jälkeenkin.¹¹⁵ Vaikka 2000-luvulla useat velkajärjestelylainsäädännön muutokset ovat keskittyneet parantamaan velallisten asemaa ja luomaan velkajärjestelystä kokonaisvaltaisesti tehokkaamman insolvenssimenettelyn, on suurin osa muutoksista kuitenkin jäänyt lopulta suhteellisen pintapuolisiksi. Hallituksen esityksessä eduskunnalle laiksi yksityishenkilön velkajärjestelystä annetun lain 30 §:n muuttamisesta on myös todettu, ettei yhteiskunnan näkökulmasta voida pitää hyväksyttävänä, että yksityisten yritysten voimakkaiden kululuottojen markkinoinnin seurauksena yhteiskunnalle koituu huomattavia kustannuksia muun muassa kansalaisten toimeentulon takaamisesta ja maksukyvyttömyyden hoitamisesta esimerkiksi Ulosottolaitoksen ja talous- ja velkaneuvonnan ylläpitäjänä.¹¹⁶

Jotta näitä ylivelkaantumisen aiheuttamia yhteiskunnallisia kuluja voitaisiin vähentää, on erityisen tärkeää, että etenkin työikäiset nuoret velalliset saataisiin mahdollisimman tehokkaasti ja nopeasti takaisin aktiiviseksi yhteiskunnan jäseniksi. Lainsäädännössä sekä oikeustieteellisessä kirjallisuudessa onkin vuosien aikana korostettu etenkin työllistymiseen kannustamista, aktiivisuuden tukemista sekä vastuullisen taloudenhoidon opettamista, velallisten taloudellisten ongelmien korjaamisen keskeisimpinä lähtökohtina. Yleisenä periaatteena on ollut, että kaikkien velallisten maksuohjelmien tulisi olla kannustavia ja tukea velallista kohti taloudellista rehabilitaatiota, mutta erityisen tärkeää tämä on etenkin nuorten velallisten kannalta.¹¹⁷ Seuraavassa osiossa käsitellään enemmän, minkälaisia ehdotuksia velkajärjestelylain parantamiseksi on vuosien aikana tehty, ja tarkastellaan, mitä eri tavoitteita niillä on haluttu saavuttaa.

5.1 Kannustavan maksuohjelman malli

Kuten aikaisemmin käsiteltiin, maksuohjelma on keskeinen osa velkajärjestelyä, koska siinä määritellään, kuinka paljon ja kuinka pitkään velallisen on suoritettava maksuja velkojilleen. Velkajärjestelyn voimaantulon yhteydessä maksuohjelman yleiseksi kestoksi asetettiin viisi vuotta, koska sitä pidettiin lain säätämisen aikaan riittävän pitkänä ajanjaksona, jonka aikana velallisen voitiin olettaa selviytyvän taloudellisista vaikeuksistaan.¹¹⁸ Sitten maksuohjelman kesto on kuitenkin muutettu useasti. Nykyisen voimassa olevan velkajärjestelylain mukaan maksuohjelman kesto on tavallisten velkojen osalta pääsääntöisesti kolme vuotta tai viisi vuotta, jos velkajärjestely on myönnetty 10 a §:ssä mainittujen painavien syiden nojalla, kuten aikaisemmin käsiteltiin. Maksuohjelman pituutta on vuosien aikana lyhennetty viidestä vuodesta kolmeen, koska lyhyemmällä maksuohjelmalla on haluttu edesauttaa ja nopeuttaa

¹¹⁵ Linna 2015, 35-37.

¹¹⁶ HE 52/2010 vp, 9.

¹¹⁷ HE 52/2010 vp, 11; Oikeusministeriö 2013, 56-58; Ks. myös Linna 2014, 273.

¹¹⁸ HE 183/1992 vp, 24.

ylivelkaantuneiden kansalaisten palaamista takaisin aktiiviseksi osaksi yhteiskuntaa. Velallisten taloudellisen tilanteen nopealla normalisoitumisella on lain esitöiden mukaan haluttu tukea myös työelämässä olevien ja yritystoimintaa harjoittavien velallisten aktiivisuutta maksuohjelman aikana sekä tavoiteltu yhteiskunnallisia säästöjä.¹¹⁹

Vuonna 2011 oikeusministeriön työryhmä ehdotti niin sanottua lyhentyvää nollamaksuohjelmaa, jonka perimmäisenä ajatuksena oli kannustaa velallisia työllistymään ja toimimaan niin, että velkojille kertyisi tilitettäviä suorituksia. Työryhmän mietinnön mukaan lyhentyvän nollamaksuohjelman järjestelmä olisi palkinnut velallista aktiivisuudesta: velallinen olisi voinut työntöiden avulla itse vaikuttaa maksuohjelman pituuteen ja lyhentää sen kestoja. Oikeusministeriön työryhmän ehdotuksen mukaan maksuohjelma olisi voinut lyhentyä kuukaudella sitä mukaa kuin velallinen saisi kertymää niin, että maksuohjelma voisi olla vähintään kolmen vuoden pituinen. Jos velalliselle olisi alun perin vahvistettu esimerkiksi viiden vuoden maksuohjelma mutta hän kykenisi kerryttämään tilityksensä velkojille, olisi maksuohjelma voinut ehdotuksen mukaan lyhentyä enintään kolmen vuoden maksuohjelmaksi.¹²⁰ Lausuntokierroksella useimmat lausunnonantajat kannattivat lyhentyvän maksuohjelman mallia sen kannustavan luonteen takia.¹²¹

Oikeusministeriö antoi kuitenkin vuonna 2012 asettamispäätöksen uuden työryhmän muodostamisesta. Asettamispäätöksen mukaan kokonaan uuden velkajärjestelylain säätämiseksi ei ollut perusteita, minkä takia uudelle työryhmälle annettiin tehtäväksi laatia ehdotus siitä, miten voimassa olevaa lakia voitaisiin muuttaa, jotta asettamispäätöksessä mainitut tarvittavat uudistukset voitaisiin toteuttaa. Vaikka vuoden 2013 työryhmän tehtävänä oli asettamispäätöksen mukaan laatia uusi ehdotusmietintö vuoden 2011 työryhmän mietinnön ja siihen saadun lausuntopalautteen pohjalta, ei lyhentyvän maksuohjelman mallia sisällytetty vuoden 2013 oikeusministeriön mietintöön.¹²² Tämän vuoksi vuoden 2011 oikeusministeriön työryhmän ehdottama lyhentyvän maksuohjelman malli ei toteutunut, vaikka se sai alun perin kannatusta.

Jos lyhentyvän nollamaksuohjelman malli olisi otettu käyttöön, se olisi voinut mahdollisesti lisätä etenkin työttömien velallisten motivaatiota työllistyä ja sitoutua maksuohjelmaan. Lyhentyvän maksuohjelman järjestelmä olisi toteutuessaan tehnyt maksuohjelmasta myös nykyistä palkitsevampaa ja kannustavampaa. Tämä olisi voinut olla merkittävä muutos

¹¹⁹ HE 52/2010 vp, 7.

¹²⁰ Oikeusministeriö 2011, 31-32.

¹²¹ Oikeusministeriö 2012a, 34-36.

¹²² Oikeusministeriö 2012b, 1-3. Ks. myös Oikeusministeriö 2013, 42. Oikeusministeriön vuoden 2013 mietinnössä katsottiin, että velallisten aktivoitua ja työntekoon kannustamista voitaisiin edistää lisäsuoritusvelvollisuuden alarajaa nostamalla. Kyseisessä mietinnössä velkajärjestelymenettelyn kannustavuutta pyrittiin näin ollen vahvistamaan lisäsuoritusvelvollisuuden, eikä maksuohjelman, keinoin.

velkajärjestelyä koskevassa lainsäädännössä. Tutkimukset ovat osoittaneet, ettei ihmisten käyttäytyminen muutu pelkästään velvoittein ja rangaistuksin, vaan siihen tarvitaan myös tukipalveluita ja positiivisia kannustimia, jotka vahvistavat yksilön tunnetta kontrollista ja lisäävät oman tilanteen vaikutusmahdollisuuksia.¹²³ Positiiviset kannustimet lainsäädännössä voisivat auttaa velallisia uskomaan omiin mahdollisuuksiinsa korjata taloudellinen tilanteensa ja vähentäisivät epätoivoa, joka vaikuttaa tyypillisesti pitkäaikaisten velkaongelmien taustalla.¹²⁴ Kannustavampi maksuohjelma voisi edistää etenkin nuorten aikuisten työllistymismahdollisuuksia ja luoda heille tärkeitä onnistumisen kokemuksia myös pitkällä aikavälillä, mikä olisi tärkeää itsetunnon rakentamisen kannalta.

Työllistymiseen kannustaminen maksuohjelman aikana parantaisi myös velallisten toimeentuloa yleisesti. Jos velallinen työllistyisi maksuohjelman aikana, hänen mahdollinen riippuvuutensa sosiaaliturvasta voisi vähentyä, mikä puolestaan voisi vaikuttaa positiivisesti yhteiskunnan kustannuksiin. Velkajärjestelyä voitaisiin pitää yhteiskunnallisena investointina yksilöön, josta seuraisi säästöjä yhteiskunnalle niin lyhyellä kuin pitkällä aikavälillä.¹²⁵ Työllistyminen parantaisi usein myös velallisen elämänlaatua laajemminkin: työ tukisi arkea, sosiaalisia kontakteja sekä lisäisi tunnetta osallisuudesta.¹²⁶

5.2 Lisäsuoritusjärjestelmän kehittäminen

Velallisten kannustettavuudesta puhuttaessa tulee kiinnittää huomiota myös lisäsuoritusjärjestelmään ja sen ongelmallisuuteen velallisten näkökulmasta. Koska lisäsuoritusjärjestelmän on havaittu olevan ongelmallinen etenkin maksuohjelman aikana työllistyneille velallisille, on lisäsuoritusjärjestelmää sen voimaan tulon jälkeen arvioitu useasti uudelleen. Tämän seurauksena lisäsuoritusjärjestelmään onkin tehty viime vuosina parantavia muutoksia, joiden ansiosta esimerkiksi velalliselle itselle jäävää osuutta maksuohjelman aikana kasvaneista tuloista on nostettu vähitellen. Toisaalta nämä muutokset eivät kuitenkaan ole yksinään pystyneet kokonaan poistamaan lisäsuoritusjärjestelmän ongelmia ja edelleen vuosittain isolle osalle velallista lisäsuoritukset aiheuttavat ongelmia vielä maksuohjelman päättymisen jälkeenkin.¹²⁷

Vuoden 2013 oikeusministeriön työryhmän mietintö sisälsi aikaisemmin mainittujen maksuohjelman muutosehdotuksien lisäksi myös lisäsuoritusjärjestelmää koskevia uudistusehdotuksia. Työryhmä ehdotti mietinnössään, että maksuohjelmaan liitettäisiin esimerkiksi lomake, jonka avulla velallinen pystyisi tarkistamaan, syntyykö hänelle lisäsuoritusvelvollisuutta

¹²³ Aalto, Järvinen, Lehtinen & Peura-Kapanen 2016, 12; Gneezy, Kajackaite & Meier 2020, 523-524.

¹²⁴ Liian ankaraksi tai joustamattomaksi koettu maksuohjelma voi heikentää velallisen sitoutumista maksuohjelmaan ja johtaa jopa maksuvelvoitteiden laiminlyöntiin.

¹²⁵ HE 52/2010 vp, 9-10.

¹²⁶ Kalimo, Saarela-Thiel & Vuori 1993, työttömyyden terveysvaikutukset.

¹²⁷ Valkama 2011, 14.

maksuohjelman aikana. Ehdotuksen oli työryhmän mukaan tarkoitus vähentää lisäsuoritusvelvollisuudesta aiheutuvia ongelmia ja auttaa velallista oma-aloitteisesti seuraamaan lisäsuoritusvelvollisuuttaan vuosittain, jotta lisäsuoritukset eivät tulisi velalliselle yllätyksenä maksuohjelman päättymisen jälkeen.¹²⁸ Lopulta ehdotettua lomaketta ei sisällytetty osittaisuudistuksen hallituksen esitykseen, koska katsottiin, että velallinen voisi halutessaan tarkistaa lisäsuoritusvelvollisuutensa jo tulotositteiden perusteella. Näin ollen erilliselle lomakkeelle ei nähty perusteita.¹²⁹

Lisäsuoritusjärjestelmään vaikuttavia muutoksia ehdotettiin myös jo vuonna 2011 oikeusministeriön työryhmän toimesta. Tuolloin työryhmä ehdotti niin sanottua reaaliaikaista velkajärjestely järjestelmää, jossa velalliselle ei maksuohjelmassa määriteltäisi velkojille maksettavia kiinteitä suorituksia. Ehdotuksen mukaan velalliselle oltaisiin puolestaan vahvistettu elinkustannusosa, jonka ylittävä tulo oltaisiin käytetty velkojen maksamiseen. Tällöin ulosottoviranomaiset olisivat ehdotuksen mukaan seuranneet velallisen maksuvaraa reaaliaikaisesti, jolloin velkojille tulevat suoritukset olisivat sopeutuneet kulloisenkin velallisen tuloihin ja vaihdelleet sen mukaan, olivatko velallisen tulot tosiasiaa nousseet vai laskeneet. Ehdotuksen mukaan velallisilla ei olisi ollut välttämättä maksuvelvollisuutta niinä kuukausina, jolloin hänen tulonsa olisivat laskeneet laissa säädetyn vähimmäismäärän alle. Tällaisen reaaliaikaisen järjestelmän seurauksena velalliselle ei olisi jäänyt työryhmän mietinnön mukaan ”rästää”, mikä olisi varmistanut sen, ettei velkajärjestely aiheuttaisi velallisen uudelleen velkaantumista liian tiukan maksuohjelman takia.¹³⁰ Lausuntokierroksella kyseinen ehdotus sai sekä kannatusta, että vastustusta. Lopulta sitä ei kuitenkaan sisällytetty hallituksen esitykseen, koska työryhmän mietintö sai kokonaisuudessaan niin varauksellisen vastaanoton lausuntokierroksella.¹³¹

5.3 Opiskelun mahdollistaminen

Velkajärjestelyn aloittamista ei ole tyypillisesti voinut ajoittaa opiskeluiden kanssa samalle ajanjaksolle, kuten aiemmin käsiteltiin.¹³² Tämä perustuu nykyiseen tulkintakäytäntöön, jonka mukaan opiskelua on pidetty väliaikaisena tilana, minkä aikana yksilö ei ole työmarkkinoiden käytettävissä.¹³³ Tulkinta liittyy kiinteästi VJL 9 a §:ään, jonka mukaan velkajärjestelyä ei voida myöntää, jos velallisella ei ole väliaikaisena pidettävän syyn takia maksuvaraa tai velallinen ei sellaiseksi rinnastettavan syyn takia kykene maksaman tavallisia velkojaan vähäisenä pidettävää määrää enempää. Tästä syystä opiskelua on pidetty lainsäädännössä yleisesti

¹²⁸ Oikeusministeriö 2013, 57.

¹²⁹ HE 83/2014 vp, 30.

¹³⁰ Oikeusministeriö 2011, 27-28.

¹³¹ HE 83/2014 vp, 49-50.

¹³² Oikeusministeriö 2011, 32.

¹³³ HE 183/1992 vp, 49.

väliaikaisen maksukyvyttömyyden tilana, joka estää VJL 9 a §:n perusteella velkajärjestelyn myöntämisen.

Velkajärjestelylainsäädännössä on myös estetty opintojen aloittaminen velkajärjestelyn aikana. VJL 7 §:n mukaan velallinen on velkajärjestelyä haettuaan velvollinen myötävaikuttamaan velkajärjestelyn toteutumiseen, mikä tarkoittaa sitä, että hänen tulee pyrkiä ylläpitämään maksukykyään ja ryhtyä sellaisiin maksukykyänsä parantaviin toimenpiteisiin, joita häneltä voidaan kohtuudella edellyttää. Velallinen ei voi näin ollen aloittaa opintoja velkajärjestelyn aikana, koska se olisi ristiriidassa myötävaikutusvelvollisuuden kanssa. Opintojen alettua velallinen ei ole enää lainsäätäjien näkökulmasta työmarkkinoiden käytettävissä- kuten äsken todettiin-, jolloin hänen voidaan yleisen laintulkintatavan mukaan katsoa itse huontaneen omaa maksukykyänsä, mikä rikkoo myötävaikutusvelvollisuutta.¹³⁴

Vuonna 2013 oikeusministeriön työryhmä ehdotti kuitenkin mietinnössään nuorille velallisille myönnettävää ”koeaikaa”, jonka avulla velkajärjestely oltaisiin voitu tietyissä tilanteissa myöntää opinnoista huolimatta. Työryhmän ehdotuksen mukaan velalliselle oltaisiin voitu myöntää velkajärjestely väliaikaisesta syystä huolimatta mutta maksuohjelmaa ei vahvistettaisi ennen kuin velallinen olisi suorittanut tietynlaisen koeajan ensin. Maksuohjelmaa ei olisi vahvistettu heti velkajärjestelyn myöntämisen jälkeen vaan sen sijaan velkajärjestelyn aloittamispäätöksestä olisi ehdotuksen mukaisesti seurannut 1-2 vuoden odotusaika. Kyseisen odotusajan aikana velalliselta oltaisiin edellytetty esimerkiksi opintojen päätökseen saamista tai työelämään siirtymistä. Jos velallinen ei olisi koeajan aikana velkaantunut lisää ja hän olisi suorittanut hänelle asetetun tavoitteen suunnitelmien mukaisesti, oltaisiin hänelle vasta siten työryhmän ehdotuksen mukaan voitu vahvistaa maksuohjelma. Työryhmä perusteli ehdotusta sillä, että koeajan lisääminen velkajärjestelyyn olisi aktivoiut ja motivoiut etenkin ylivelkaantuneita nuoria parantamaan taloudellista tilannettaan ja laittamaan elämänsä kuntoon.¹³⁵

Myös oikeustieteellisessä kirjallisuudessa on esitetty, että nuorten velallisten kohdalla opiskelua tulisi tulkita nykyistä joustavammin. Oikeustieteellisessä kirjallisuudessa on ehdotettu, ettei opiskelua tulisi tulkita työmarkkinoilta vetäytymiseksi etenkin niissä tilanteissa, joissa velallisen opiskelulla ei olisi erityisesti merkitystä velkojien maksunsaannin kannalta. Tämän lisäksi oikeustieteellisessä kirjallisuudessa on jopa ehdotettu, että nuorten velallisten kohdalla opiskelu tulisi rinnastaa työskentelyyn. Opiskelun mahdollistaminen velkajärjestelyn aikana voisi parantaa velallisten asemaa ja tulevaisuudennäkymiä esimerkiksi niissä tilanteissa, joissa ammattitaidoton nuori velallinen saa viisi vuotta kestävä nollamaksuohjelman. Jos nuori työtön aikuinen saisi halutessaan opiskella itselleen ammatin nollaohjelman aikana,

¹³⁴ Linna 2015, 34.

¹³⁵ Oikeusministeriö 2013, 31-32.

hyötyisi maksuohjelmasta myös todennäköisesti koko yhteiskunta. Sen sijaan, että nuori velallinen olisi sidottuna viisi vuotta kestäväan passivoivaan maksuohjelmaan, hänestä voisi tulla aktiivinen ja työelämään kiinnittynyt yhteiskunnan jäsen. Tämä edistäisi niin nuoren kuin yhteiskunnan taloudellista vakautta pitkällä aikavälillä.¹³⁶

Toisaalta, jos velallisen opiskelumahdollisuuden ehdotusta tarkastellaan velkojien näkökulmasta, on ymmärrettävää, että kyseiset edellä mainitut ehdotukset voivat herättää huolta velkajärjestelymenettelyn mahdollisten väärinkäyttötapausten lisääntymisestä. Mikäli opinnot voitaisiin ajoittaa velkajärjestelyn ajalle, olisi olemassa riski, että velalliset pyrkisivät tietoisesti välttämään maksukykyensä perustuvia suorituksia ajoittamalla velkajärjestely ajanjaksolle, jolloin heillä ei ole tuloja tai niitä olisi vain vähän opintojen takia. Tällainen järjestelmä ei olisi velkojien etujen mukaista, sillä velallinen pystyisi välttämään osan maksuvelvoitteistaan juuri ennen taloudellisen tilanteensa kohentumista. Maksuohjelman vahvistamista edeltävä koeaika saattaisi oikeusministeriön selvityksen mukaan aiheuttaa myös lisätyötä tuomioistuimille, koska sama velkajärjestelyasia pitäisi käsitellä kaksi kertaa kokonaisuudessaan. Koeajan sisältävä järjestelmä olisi voinut työryhmän mietinnön mukaan mahdollisesti myös monimutkaistaa velkajärjestelymenettelyä ja hidastanut tuomioistuinkäsittelyä. Edellä mainituista syistä johtuen, velkajärjestelyn koeajan ehdotusta ei sisällytetty vuoden 2013 oikeusministeriön työryhmän lopulliseen lainmuutosmietintöön.¹³⁷

5.4 Esteperusteiden muuttaminen

Kuten aikaisemmin todettiin, VJL 10 §:n 7 kohtaan on lisätty maininta iästä yhtenä velkaantumisen moitittavuusarvioinnissa huomioon otettavana seikkana. Kyseisestä uudistuksesta huolimatta, voidaan VJL 10 §:ssä säädettyjä esteperusteita edelleen pitää ongelmallisina nuorten velallisten kannalta. Tämä johtuu siitä, ettei nuoruutta tai velallisen ikää ole mainittu muiden esteperusteluiden arviointiin vaikuttavana tekijänä. Tästä syystä nuoren aikuisen velkajärjestelyyn pääsy voi edelleen estyä esimerkiksi VJL 10 §:n 1 ja 2 kohdan perusteella, jos hänellä on rikosperusteisia velkoja - mikä on nuorien velallisten kohdalla varsin yleistä. VJL 10 §:n 1 ja 2 kohtien mukaan velkajärjestelyn aloittamiselle voidaan katsoa olevan este, jos velalliselle on määrätty rikokseen perustuva maksuvelvollisuus eikä velkajärjestelyn myöntämistä voida pitää perusteltuna velan määrä, rikoksen laatu, vahingonkärsineen asema ja muut seikat huomioon ottaen. Jotta lainsäädäntö todella toimisi nuorten velallisten asemaa parantavasti, olisi maksuohjelman kannustavuuden lisäksi tämän takia tarpeen tarkastella myös esteperustejärjestelmää kokonaisuutena ja vahvistaa velallisen iän merkitystä myös muiden pykälien arviointikriteereissä.¹³⁸

¹³⁶ Linna 2015, 34.

¹³⁷ Oikeusministeriö 2011, 31.

¹³⁸ Linna 2015, 40-41.

Oikeusministeriön työryhmä ehdotti vuonna 2013 velkajärjestelylain tarkistamisen yhteydessä työttömien nuorten velkajärjestelyn pääsyn helpottamista. Kyseisen työryhmän mietinnössä ehdotettiin, ettei työttömyys estäisi alle 25-vuotiaiden velallisten pääsyä velkajärjestelyyn, mikäli nuori velallinen olisi ollut työttömänä vähintään 9 kuukautta. Kyseisen ehdotuksen taustalla oli mietinnön mukaan huoli nuorten aikuisten syrjäytymisestä ja heidän velkaantumisen pitkäaikaisten ongelmien minimoimisesta. Oikeusministeriön työryhmä perusteli ikärajan asettamista sillä, että kaikkien nuorimpien velallisten velkaongelmat tulisi pyrkiä ratkaisemaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa, jotta nuorten syrjäytymisriskiä voitaisiin mataltaa ja nuoret saisivat mahdollisuuden päästä nopeasti takaisin osaksi yhteiskuntaa ja työelämää. Ikärajan asettamista perusteltiin myös oikeusministeriön mietinnössä sillä, että tilastojen mukaan kaikkein voimakkainta velkaantuminen oli ollut alle 25-vuotiaiden nuorten ikäluokassa.¹³⁹

Lausuntokierroksella useat lausunnonantajat suhtautuivat pääosin myönteisesti edellä mainittuun ehdotukseen nuorten ja työttömien velkajärjestelyn pääsyn helpottamisesta. Tästä huolimatta, useat lausunnonantajat ilmaisivat kuitenkin lausunnoissaan huolensa siitä, että ehdotuksessa mainittu 9 kuukauden työttömyysjakso olisi liian lyhyt ja se saattaisi mahdollisesti kannustaa nuoria hakeutumaan työttömäksi, jotta he pääsisivät velkajärjestelyyn helpommin. Lausunnoissa korostettiin myös ikärajan asettamisen ongelmallisuutta yhdenvertaisuuden näkökulmasta ja kyseenalaistettiin, voisiko kyseinen lainmuutoksen ehdotus todellisuudessa vaikuttaa nuorten velkaongelmien hoitoon kovinkaan suuressa mittakaavassa.¹⁴⁰

Vaikka muutosehdotusta pidettiin nuorten velallisten osalta oikeasuuntaisena sekä lausunnonantajien että valiokunnan keskuudessa, ei sitä sisällytetty vuoden 2015 velkajärjestelylain osittaismuutokseen.¹⁴¹ Lakivaliokunnan mietinnön perusteluissa on todettu, että nuorille velallisille ehdotettu erityissäännös 9 kuukauden työttömyysjaksosta olisi voinut antaa nuorille väärän signaalin työllistymisen kannattavuudesta. Näin ollen se jätettiin pois viimeistellystä lainmuutosehdotuksesta. Tästä huolimatta lakivaliokunta painotti kuitenkin mietinnössään pitävänsä erityisen tärkeänä, että nuorten velkatilanteita arvioitaisiin mahdollisimman kokonaisvaltaisesti ja nuorten velkaongelmien korjaavien keinojen lisäksi nuoriin kohdistettaisiin velkaantumista ennalta ehkäiseviä toimia, joilla nuorten velkaongelmia voitaisiin tehokkaammin ehkäistä ja vähentää.¹⁴²

¹³⁹ Oikeusministeriö 2013, 55.

¹⁴⁰ Oikeusministeriö 2014, 24-29.

¹⁴¹ HE 83/2014 vp, 49-50.

¹⁴² LaVM 12/2014 vp, 5-6.

6 Yhteenveto ja johtopäätökset

Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää, minkälainen asema nuorilla velallisilla on velkajärjestelyssä ja arvioida, mitä haasteita he mahdollisesti kohtaavat velkajärjestelymenettelyssä. Kuten tässä opinnäytetyössä on aiemmin tuotu esiin lainsäädännön ja tutkimusten tarkastelun kautta, nuorten velallisten asema velkajärjestelymenettelyssä on edelleen haasteellinen nykypäivänä. Vaikka velkajärjestelyn pääsyn kynnyksestä on nuorten velallisten osalta madallettu vuosien aikana, voi nuorten velkajärjestelyyn pääsy edelleen estyä muiden laissa säädettyjen esteperusteiden takia. Lisäksi, jos nuori velallinen pääsee velkajärjestelyn piiriin, muodostuu maksuohjelma sen luonteen ja pituuden takia usein merkittäväksi käytännön ongelmaksi. Tämä johtuu pääosin nollamaksuohjelmien edellytyksistä ja lisäsuoritusjärjestelmästä, jotka heikentävät etenkin työttömien nuorten mahdollisuuksia parantaa taloudellista tilannettaan estämällä kouluttautumisen ja työllistymisen maksuohjelman aikana. Täten opinnäytetyön perusteella voidaan todeta, että, vaikka viime vuosina on tehty useita lainsäädännön uudistuksia nuorten velallisten aseman parantamiseksi, eivät kyseiset toimet ole kuitenkaan olleet erityisen tehokkaita eikä niissä ole tarpeeksi huomioitu nuorten yksilöllisiä ja kehityksellisiä tarpeita.

Edellä mainitun lisäksi opinnäytetyön tavoitteena oli pohtia, miten nuorten velallisten asemaa voitaisiin lainsäädännöllisin keinoin parantaa velkajärjestelyssä. Kirjallisuuskatsauksen ja tilastotietojen perusteella velkajärjestelyn suurimpana kehityskohteena voidaan pitää maksuohjelman kannustavuutta. Maksuohjelman kannustavuus on kaikkien velallisten etujen mukaista, mutta etenkin nuorten velallisten kohdalla aktivoimiseen ja kannustamiseen tulisi kiinnittää huomiota, kuten tässä opinnäytetyössä on aikaisemmin käsitelty. Nykyisin, jos esimerkiksi 23-vuotias nuori aikuinen pääsee velkajärjestelyn piiriin ja saa viisi vuotta kestävästä nollamaksuohjelman, on hän jo 28-vuotias, kun maksuohjelma päättyy. Mikäli nuorella aikuisella ei ole maksuohjelman aikana mahdollisuuksia kouluttautua tai työllistyä, hän saattaa viettää viisi vuotta passiivisuudessa. Viisi vuotta on etenkin nuorten aikuisten elämäntilanteessa niin pitkä aika, että nuoren voidaan katsoa menettäneen paljon tärkeitä ja keskeisiä vuosia, jolloin hänen olisi pitänyt rakentaa tulevaisuuttaan. Tämä ei ole nuoren yksilön, velkojien tai yhteiskunnan etujen mukaista.

Maksuohjelmajärjestelmää tulisi näin ollen kehittää kannustavammaksi, jotta se motivoisi nykyistä enemmän esimerkiksi työttömiä velallisia työllistymään maksuohjelman aikana. Lisäksi lainsäädännössä tulisi tulkita velallisten opiskelua eri tavalla, etenkin niissä tilanteissa, joissa opiskelu ei tarkoita työmarkkinoilta vetäytymistä. Maksuohjelman kannustavuus edellyttäisi siten muun muassa VJL 7 §:ssä säädetyn myötävaikutusvelvollisuuden uudelleen tarkastelua sekä kokonaisvaltaista maksuohjelmajärjestelmän muuttamista. Jos maksuohjelma kannustaisi työttömiä nuoria velallisia työllistymään tai opiskelemaan maksuohjelman aikana, tukisi se enemmän myös velkajärjestelyn perimmäistä tavoitetta eli velallisen taloudellisen

tilanteen pysyvää korjaamista. Velallisten nuorten aktivoimisella voitaisiin myös saavuttaa yhteiskunnallisia säästöjä, koska sosiaalisten tukien tarve todennäköisesti vähenisi työllistymisen myötä. Kannustavamman maksuohjelman mallista hyötyisivät velallisen lisäksi myös velkojat, koska velallisen työllistymisen myötä he voisivat mahdollisesti saada enemmän suorituksia kuin nykyisessä nollamaksuohjelmassa.

Nuorten aikuisten asemaa voitaisiin opinnäytetyön selvityksen mukaan parantaa myös muuttamalla VJL 35 a §:ssä säädettyä lisäsuoritusvelvollisuutta. Nykyisessä maksuohjelmajärjestelmässä velalliset jätetään tyypillisesti yksin suorittamaan maksuohjelmaan sen vahvistamisen jälkeen. Velallisille ei ole olemassa selkeää viranomaista tai vapaaehtoisjärjestöä, joka tukisi ja kannustaisi velallista maksuohjelman suorittamisen aikana. Käytännössä velkojat ovat ainoa taho, jotka seuraavat suoritusten ja lisäsuoritusjärjestelmän kautta, miten velallinen selviytyy maksuohjelmasta ja pystyykö hän todellisuudessa suorittamaan vaaditut maksusuoritukset.¹⁴³ Vaikka velallisille on velkajärjestelyssä vahvistettu lisäsuoritusvelvollisuus, vain harva velallinen kykenee todellisuudessa itsenäisesti laskemaan lisäsuoritusten kertymää ja tilittämään ne velkojille itsenäisesti laissa säädettyssä aikataulussa. Näin ollen, jos velallinen saa laissa säädetysti esimerkiksi perinnön tai onnistuu kasvattamaan tulojansa maksuohjelman aikana, muodostuvat lisäsuoritukset tyypillisesti ongelmallisiksi velallisen kannalta, etenkin, jos velallinen ei itse huolehdi lisäsuoritusvelvollisuuden seuraamisesta ja tilitä kertyneitä lisäsuorituksia heti velkojille. Tutkimusten mukaan iso osa velallisista ajautuu uudelleen velkakierteeseen lisäsuorituksiin liittyvien maksuongelmien takia, minkä vuoksi VJL 35 a §:ää tulisi tarkastella enemmän ja pohtia, voisiko esimerkiksi aikaisemmin käsitelty reaaliaikainen maksuohjelma auttaa nykyisen lisäsuoritusjärjestelmän kehittämiin ongelmiin.

Opinnäytetyön selvityksen mukaan nuorten aikuisten asemaa velkajärjestelyssä voitaisiin parantaa myös lisäämällä VJL 10 §:ään velallisen ikä yleisesti velkajärjestelyn myöntämiseen vaikuttavaksi seikaksi. Nykyisin velallisen ikä on mainittu vain yhdessä velkajärjestelylain säännöksessä. Jos ikä kuitenkin nostettaisiin yleisesti yhdeksi 10 §:ssä mainituksi arviointin vaikuttavaksi taustatekijäksi, voisi tämä parantaa nuorten velallisten asemaa, jos velkajärjestelyyn tehtäisiin myös muita edellä mainittuja muutoksia.

Vaikka opinnäytetyössä pystyttiinkin havainnollistamaan useita velkajärjestelyn kehityskohteita, olisi aihetta mahdollista kehittää myös jatkotutkimusten avulla. Aiheesta voisi toteuttaa esimerkiksi laadullisen haastattelu- tai kyselytutkimuksen, jossa kartoitettaisiin nuorten aikuisten omia kokemuksia ja näkemyksiä velkajärjestelymenettelyn toimivuudesta. Haastattelu- tai kyselytutkimus voisi tarjota syvällisempää tietoa muun muassa siitä, miten nuoret velalliset todellisuudessa kokevat velkajärjestelyn ja mitä haasteita he ovat kohdanneet

¹⁴³ Valkama 2011, 11.

velkajärjestelyssä. Kartoittamalla nuorten aikuisten kokemuksia velkajärjestelylainsäädännön toimivuudesta olisi myös mahdollista vahvistaa, ovatko tässä opinnäytetyössä esitetyt velkajärjestelylainsäädännön kehitystarpeet todellisia vai kohtaavatko nuoret velalliset myös muunlaisia haasteita velkajärjestelyn aikana. Jatkotutkimuksessa voitaisiin tarkastella myös sitä, miten nuorten velallisten erityislaatuinen asema on otettu huomioon muissa maissa lainsäädännöllisellä tasolla. Nuorten ylivelkaantumisen korjaamiskeinoja voitaisiin pohtia myös vertailevan oikeustieteen kautta. Vertailemalla muiden maiden, erityisesti Pohjoismaiden ja Euroopan insolvenssilainsäädäntöä, voitaisiin tarkastella suomalaisen velkajärjestelymenettelyn toimivuutta ja havainnollistaa mahdollisia kehityskohteita. Vertaileva oikeustieteellinen tutkimus voisi myös tuoda esiin hyviä käytäntöjä ja ylivelkaantumista korjaavia malleja, joilla nuorten velallisten asemaa voitaisiin parantaa suomalaisessa insolvenssilainsäädännössä.

Kun velkaantuneiden nuorten aikuisten ongelmista ja haastavasta taloudellisesta asemasta käydään yhteiskunnallista keskustelua, on tärkeää huomata, että maksukyvyttömyyden aiheuttamien ongelmien korjaamisella on kiire, jotta voidaan estää nuorten aikuisten syrjäytyminen ja henkilökohtaisten tragedioiden muodostuminen. Nuorten velkaongelmat ja niiden korjaaminen aiheuttavat taloudellisia menetyksiä niin yhteiskunnalle kuin kansalaisille. Taloudelliset haasteet lisäävät myös velkaantuneiden kansalaisten henkistä kuormitusta ja voivat tutkimusten mukaan pitkään jatkuessaan lisätä esimerkiksi uupumuksen, sairastumisen sekä syrjäytymisen riskiä, mikä puolestaan johtaa yhteiskunnan tarjoamien tukipalveluiden kasvamaan tarpeeseen.

Se, että kyse on nuorista velallisista, muodostaa oikeudellisesti perustellun syyn tarkastella heidän asemaansa ikäryhmän ominaisten erityispiirteiden valossa. Vaikka nuorten aikuisten talousosaaminen luonnollisesti vaihtelee yksilöstä riippuen, voidaan lähtökohtaisesti keski-ikäisten taloudenhallinnan kykyä ja oman maksukyvyyn arviointia pitää puutteellisena verrattuna esimerkiksi keski-ikäisten kansalaisten talousosaamiseen. Tämän takia velkajärjestelylainsäädäntöä tulisi tarkastella uudestaan ja vähentää muun muassa nollaohjelmien ja lisäsuoritusjärjestelmän aiheuttamia ongelmia etenkin nuorimpien velallisten tilanteen parantamiseksi. Se, että nykyisin iso osa velallisista velkaantuu uudestaan velkajärjestelyn läpikäymisen jälkeen tai passivoituu nollaohjelmien seurauksena, ei ole velallisten, velkojien tai yhteiskunnan etujen mukaista. Näin ollen velkajärjestelymenettelyä tulisi muuttaa niin, että velallisten syrjäytymisriskiä pystyttäisiin tehokkaasti pienentämään ja velkaantuneet saisivat velkajärjestelyn myötä kuntoutettua taloudellisen tilanteensa nykyistä paremmin.

Lainsäädännön muuttaminen tarkoittaisi kuitenkin sitä, että lainsäätäjien sekä yhteiskunnan asenteiden tulisi muuttua ylivelkaantumista kohtaan. Velkaantumista pidetään valitettavasti edelleen nykypäivänä häpeällisenä asiana ja maksuhäiriömerkintää yleisesti merkinä epäonistumisesta ja huonoista taloudenhoitotaidoista. Velkaantumisen tutkimusten mukaan havaittu olevan negatiivinen vaikutus velallisen sosiaalisiin suhteisiin, jonka lisäksi ne

aiheuttavat yleensä myös psyykkisiä oireita. Velalliset kokevat tyypillisesti voimakasta stressiä ja häpeää omasta tilanteestaan, jonka takia monet velalliset jättävät hakematta apua ajoissa. Sosiaalisen stigman ja henkisten oireiden lisäksi maksuhäiriömerkintä voi aiheuttaa yksilölle taloudellisia vaikeuksia myös epäsuorasti. Maksuhäiriömerkintöjen tiedetään yleisesti vaikeuttavan esimerkiksi vuokra- tai omistusasunnon saamista, internet- ja puhelinliittymien hankintaa sekä jopa työllistymistä tietyissä tilanteissa.¹⁴⁴ Etenkin nuorena velkaantuminen saattaa aiheuttaa voimakasta toivottomuuden tunnetta ja vaikuttaa koko loppuelämään. Velkakierteestä pois pääsy ja oman taloudellisen tilanteen kuntouttaminen voi viedä yli kymmenen vuotta, mikä tarkoittaa valitettavasti etenkin nuorten velallisten kohdalla sitä, että he menettävät tärkeitä vuosia, jolloin tulevaisuutta voisi suunnitella ja he jäävät nykyistä aikuisikäluokkaa matalammalle tasolle taloudellisesti.

Jos velkajärjestelyä haluttaisiin kehittää enemmän nuoria velallisia tukevaksi, voisi pohjana käyttää esimerkiksi nuorisolain (1285/2016) 2 §:ssä säädettyjä tavoitteita. Kyseisen säännöksen mukaan nuorisolain tavoitteena on muun muassa edistää nuorten osallistamista ja nuorten yhdenvertaisuutta sekä tukea nuorten kasvua, itsenäistymistä, yhteisöllisyyttä ja niihin liittyvien tietojen sekä taitojen oppimista. Koska velkaongelmat syntyvät tyypillisesti hitaasti esimerkiksi muuttuneiden elämäntilanteiden tai puutteellisen talouskasvatuksen tai -osaamisen seurauksena, on myös ennaltaehkäisevällä toiminnalla taloudellisten ongelmien ratkaisussa erityislaatuinen asema. Ennaltaehkäisevän toiminnan kautta on mahdollisuus säästää yhteiskunnan voimavaroja ja välttää inhimillisten tragedioiden muodostumista.¹⁴⁵ Diakonia ammatikorkeakoulun nuorisotutkimuksen mukaan nuoret toivovat yhteiskunnan asenteiden muuttuvan siihen suuntaan, että ajatus yksin pärjäämisestä vähenisi ja avun hakemisen ja saamisen kynnyks madaltuisi. Selvityksen mukaan nuoret toivoisivat myös, että heitä opetettaisiin varhaisessa vaiheessa vastuullisen taloudenhoitoon ja he saisivat henkilökohtaista tukea talouden ja asumiseen liittyvissä asioissa.¹⁴⁶ Myös muut tutkimukset ovat osoittaneet, että nuoret hyötyisivät tasapainoisen talouden opettamiseen liittyvästä koulutuksesta, taloudellisesta neuvonnasta ja tarvitsisivat varhaista puuttumista ylivelkaantumiseen. Tämän takia on perusteltua, että nuorten aikuisten kohdalla kiinnitetään erityistä huomiota ennaltaehkäisevään toimintaan ja tukeen, kuten lainsäädännön esitöissä on useasti todettu.

Suomen Pankki on oikeusministeriön ja muiden keskeisten viranomaisten kanssa sitoutunut vuonna 2020 edistämään suomalaisten talousosaamista. Talousosaamisen strategian keskeisin toimijaverkko koostuu niin julkisista kuin yksityisistä sekä kolmannen sektorin toimijoista ja tutkijoista. Kyseisen suomen talousosaamisen kansallisen strategian tavoitteena on saada suomalaiset ymmärtämään ja sisäistämään talousosaamisen merkitys omassa taloudenhoidossaan.

¹⁴⁴ Hiilamo 2019, 9-11.

¹⁴⁵ Aalto, Järvinen, Lehtinen & Peura-Kapanen 2016, 6.

¹⁴⁶ Hyppönen, Kainulainen, Leikas, Lindström, Lökfors & Paananen 2019, 47.

Kansallisen strategian tavoitteeksi on myös asetettu suomalaisten talousosaaminen kehittäminen siten, että se olisi maailman parasta vuoteen 2030 mennessä.¹⁴⁷ Tämän lisäksi ulosotto sekä talous- ja velkaneuvonta ovat yhteistyönä suunnitelleet ennakoivan talousneuvonnan toimintamallin, jonka tavoitteena on saada taloudellisia ongelmia kohtaavat kansalaiset aikaisempaa varhaisemmassa vaiheessa neuvonnan piiriin ja ehkäistä velkaongelmien muodostumista sidosryhmäyhteistyön kautta valtakunnallisesti. Ennakoivan talousneuvonnan toimintamallin takia viime vuosina onkin perustettu muun muassa Talousneuvoloita, jotka on tarkoitettu matalan kynnyksen palveluksi, jonne kansalaiset voivat tulla keskustelemaan alan ammattilaisten kanssa arjen raha-asioista ilman ajanvarausta. Talousneuvoloiden tavoitteena on pyrkiä rohkaisemaan henkilöitä kysymään neuvontaa ennakoivasti ja madaltaa raha-asioista puhumisen korkeaa kynnystä.¹⁴⁸

Edellä mainitut ennaltaehkäisevän talousneuvonnan muodot ja kehityshankkeet osoittavat, että yhteiskunnassa on havaittavissa muutos velkaongelmien korjaamisen ajoituksessa. Yhteiskunnallinen keskustelu on siirtynyt vahvasti ennakoivaan malliin, kun taas aikaisemmin keskityttiin enemmän jo muodostuneiden velkaongelmien jälkiperäiseen korjaamiseen. Kaiken kaikkiaan on tärkeää muistaa, etteivät nuorten aikuisten velkaongelmat ole vain yksittäisten velallisten haasteita, vaan osa laajempaa yhteiskunnallista ilmiötä, johon voidaan vaikuttaa ennaltaehkäisevän toiminnan, asennemuutoksien sekä lainsäädännöllisten muutosten kautta. Onnistuneen ja toimivan velkajärjestelymenettelyn ei tulisi tarkoittaa velallisen kannalta ainoastaan suurta taloudellista helpotusta, vaan sen tulisi myös vahvistaa velallisen sosiaalisen toimintakyvyn edellytyksiä ja kannustaa häntä etenemään elämässään kohti aktiivista ja taloudellisesti vakaata arkea.¹⁴⁹ Velkajärjestelylain uudistamista tulisi jatkaa, jotta tulevien sukupolvien taloudellinen ahdinko voidaan estää. Nuorille aikuisille tulisi antaa tasapuolinen tilaisuus korjata mahdolliset taloudelliset virheet, ennen kuin heidän tulevaisuutensa muovautuvat pysyvästi nuoruudessa tehtyjen huonojen taloudellisten päätösten takia.

¹⁴⁷ Suomen Pankki 2021, 5-8.

¹⁴⁸ Helesuo, Meling & Schroderus 2022, 7-13.

¹⁴⁹ Valkama 2011, 9.

Lähteet

Kirjallisuus ja artikkelit

Aalto, K., Järvinen, R., Lehtinen, A. & Peura-Kapanen, L. 2016. Ylivelkaantumisen ehkäisyn ja hoidon tehostaminen. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 26/2016. Viitattu 20.3.2025. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-261-6>

Aaltonen, M., Oksanen, A. & Rantala, K. 2017. Suomalaisten nuorten aikuisten vakavat taloudelliset ongelmat: rekisteritutkimus ulosotosta ja elämänkäänteistä vuosina 2005-2013. Teoksessa Aaltonen, M., Hovila, M., Keinänen, A., Lehtinen, A., Linna, T., Marjamaa, K., Muhonen, E., Niemi, M., Oksanen, A., Rantala, K. & Vartiainen, N. Nuoret ja velka - akatemiahankkeen tutkimuskoosteita. Rovaniemi: Lapin yliopisto, 33-45.

Buturak, G., Kalmi, P., Vaahtoniemi, S., Raijas, A., Ranta, M. & Ruuskanen, O. 2023. Suomalaisen talousosaaminen tarkastelussa. Kansantaloudellinen aikakausikirja 3/2023, 284-305.

Costa, B. & Gardner, N. 2021. How Gen Z Shops and Pays. Oliver Wyman. Viitattu 20.4.2025. <https://www.oliverwyman.com/our-expertise/insights/2021/sep/how-gen-z-shops-and-pays.html>

European Consumer Payment Report 2024. 2024. Intrum. Viitattu 2.2.2025. <https://www.intrum.fi/fi/yrityksille/raportit-ja-analyysit/raportit/eurooppalainen-kuluttajien-maksutapaportti-2024/>

Gneezy, U. Kajackaite A. & Meier, S. 2020. Incentive-Based Interventions. Teoksessa Cameron, L., Hagger, M., Hamilton, K. & Lintunen, T. 2020. The Handbook of Behavior Change. New York: Cambridge University Press, 523-536. E-kirja. Viitattu 23.3.2025.

Helesuo, S., Meling, M. & Schroderus, E. 2022. Vaikuttavuutta ennakoivaan talousneuvontaan: ennakoivan talousneuvontahankkeen loppuraportti. Helsinki: Oikeusministeriö. Oikeusministeriön julkaisuja 2/2022. Viitattu 20.4.2025. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-514-2>

Hiilamo, A. 2019. Velat ja mielenterveys - mitä tiedämme, mitä meidän pitäisi vielä tietää? Näyttöön perustuvat suoritukset käytännön työhön. MIELI Suomen Mielenterveys ry. Viitattu 13.4.2025. https://mieli.fi/wp-content/uploads/2021/12/velkaongelmat_ja_mielenterveys_-_raportti-web.pdf

Hirvonen, A. 2011. Mitkä metodit? Opas oikeustieteen metodologiaan. Helsinki: Yleisen oikeustieteen julkaisuja 17. Viitattu 13.2.2025. <https://helda.helsinki.fi/items/9f946224-556d-4b2e-a071-d23a6cfa78b6>

Hyppönen, E., Leikas, H., Lindström, A., Lökfors, J., Kainulainen, S. & Paananen, R. 2019. 10 tarinaa nuoruudesta ja tuen tarpeesta - nuorten ajatuksia palveluiden kehittämiseksi. Diakonia-ammattikorkeakoulun julkaisuja. DIAK puheenvuoro 21. Tampere: PunaMusta. Viitattu 14.4.2025. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/167000/DIAK_Puheenvuoro_21_verkko.pdf?sequence=2&isAllowed=y

Kalimo, R., Saarelma-Thiel, T. & Vuori, J. 1993. Työttömyys ja sen uhka: Yksilön ja yhteisön kriisi. Duodecim 1993; 109 (18). Viitattu 3.4.2025. <https://www.duodecimlehti.fi/duo30277>

Karvonen, S. & Kestilä, L. 2025. Toimeentulo ja velkaantuminen. Teoksessa KOTT-tutkimuksen tuloksia. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 10.4.2025. https://www.thl.fi/kott_verkkoraportit/ilmioraportit_2024/toimeentulo_ja_velkaantuminen.html

Kostiainen, A., Kurki, V., Määttä, T. & Rautiainen, P. 2023. Oikeustutkimuksen lähtökohdat. Teoksessa Kostiainen, A., Kurki, V., Määttä, T., Soininen, N. & Rautiainen, P. Oikeus ja sen tutkiminen. 2023. Tampere: Vastapaino.

Koljonen, V. 2002. Nuorten velkaantuminen ja maksuhäiriöt. Teoksessa Autio, M., Eresmaa, O., Heinonen, V., Hoikkala, T., Koljonen, V., Paju, P & Wilska, T. Pakko riittää: Näkökulmia nuorten maksuhäiriöihin ja kulutukseen. 2002. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto julkaisuja 24. 12-118.

Kurki, V., Määttä, T., Soininen, N. & Rautiainen, P. 2023. Lainoppi ja oikeudellisen ratkaisun teoria. Teoksessa Kostiainen, A., Kurki, V., Määttä, T., Soininen, N. & Rautiainen, P. Oikeus ja sen tutkiminen. 2023. Tampere: Vastapaino.

Koulu, R. & Lindfors, H. 2010. Maksukyvyttömyyden oikeudelliset ulottuvuudet. Helsinki: Yliopistopaino.

Koulu, R. & Lindfors, H. 2013. Velkavastuun toteuttaminen luottoyhteiskunnassa. Helsinki: Unigrafia.

Koulu, R. & Lindfors, H. 2021. Maksukyvyttömyys - Yritys velkojana ja velallisena. 2.painos. Helsinki: Kauppakamari.

Lindfors, H. & Niemi, J. 2024. Yksityishenkilön velkajärjestely. Teoksessa Koulu, R., Lindfors, H. & Niemi, J. 2024. Insolvenssioikeus. Helsinki: Alma Media. E-kirja. Viitattu 1.4.2025.

Linna, T. 2014. Kohti aikuisuutta velkareppu selässä. Defensor Legis 2/2014, 269-274.

Linna, T. 2015. Nuori velkajärjestelyssä - Fresh start vai syrjäytyminen? Oikeus 1/2015, 26-43.

Linna, T. 2017. Velkaantunut lapsi ja nuori - Suomalaisen pikaluottosäännöstelyn ja insolvenssioikeuden näkökulma. Teoksessa Aaltonen, M., Hovila, M., Keinänen, A., Lehtinen, A., Linna, T., Marjamaa, K., Muhonen, E., Niemi, M., Oksanen, A., Rantala, K. & Vartiainen, N. 2017. Nuoret ja velka - akatemiahankkeen tutkimuskoosteita. Rovaniemi: Lapin yliopisto, 6-18.

Marjamaa, K. & Rantala, K. 2016. Nuorten aikuisten velat, velkaongelmat ja keinot talouden tasapainottamiseksi. Helsinki: Helsingin Yliopisto, Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti. Katsauksia 16/2016. Viitattu 10.4.2025. <http://hdl.handle.net/10138/164373>

Majamaa, K. & Rantala, K. 2017. Nuorten velkaongelmat 2000-luvun Suomessa: empiiristä tarkastelua. Teoksessa Aaltonen, M., Hovila, M., Keinänen, A., Lehtinen, A., Linna, T., Marjamaa, K., Muhonen, E., Niemi, M., Oksanen, A., Rantala, K. & Vartiainen, N. Nuoret ja velka - akatemiahankkeen tutkimuskoosteita. Rovaniemi: Lapin yliopisto, 19-32.

Mikkola, H., Sihvonen, E. & Korpela, T. 2024. Sosiaaliturvan toimivuus nuorten erilaisissa ja muuttuvissa elämäntilanteissa. Helsinki: Valtioneuvoston kanslia. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2024:40. Viitattu 27.2.2025. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-160-5>

Nyrhinen, J., Ranta, M. & Wilska, T. 2024. Selvitys nuorten talousosaamisesta. Helsinki: Oikeusministeriö. Oikeusministeriön julkaisuja 29/2024. Viitattu 1.4.2025. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-089-5>

Pietiläinen, M. 2021. Suomalaisnuoret muuttavat omilleen eurooppalaisittain varhain - koronan vaikutuksia voimme vasta arvailla. Tilastokeskus. Tieto & trendi-blogi. Viitattu 3.3.2025. <https://stat.fi/tietotrendit/blogit/2021/suomalaisnuoret-muuttavat-omilleen-eurooppalaisittain-varhain-koronan-vaikutuksia-voimme-vasta-arvailla>

Sirviö, T. 2025. Miksi yhä useampi nuori on pitkäaikaisesti työtön? STTK. Policy Brief 1/2025. Viitattu 15.4.2025. <https://www.sttk.fi/materiaalit/policy-brief-1-2025-miksi-yha-useampi-nuori-on-pitkaaikaisesti-tyoton/>

Suomen Asiakastieto. 2025. Maksuhäiriötilastot. Viitattu 25.2.2025. https://www.asiakastieto.fi/media/asiakastieto_maksuhairiot_q4.pdf

Suomen Pankki. 2021. Ehdotus Suomen talousosaamisen edistämisen kansalliseksi strategiaksi. Suomen Pankin yleistajuiset selvitykset A:124. Viitattu 21.4.2025. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:bof-202101271065>

Takuusäätiö 2025. Velkaantumisen taustalla. Viitattu 24.4.2025. <https://www.takuusaa-tio.fi/selviydy-veloistasi/apua-maksuongelmiin/velkaantumisen-syyt/>

Uitto, T. 2010. Velkajärjestely. Helsinki: Kiinteistöalan kustannus.

Ulosottolaitos. 2025. Ulosotto Suomessa, Ulosottolaitoksen tilastoja vuodelta 2024. Valtakunnannoudin kanslia (UOL/3/2025). Viitattu 3.3.2025. https://www.ulosottolaitos.fi/material/sites/vvv2/tilastot/blgw88ird/Ulosotto_Suomessa2024.pdf

Valkama, E. 2011. Velaton uusi alku? - Velallisten selviytyminen velkajärjestelystä ja tilanteen jälkeen. Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos 22/2011. Viitattu 27.3.2025. <http://hdl.handle.net/10138/152580>

Virallislähteet

HE 183/1992 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi yksityishenkilön velkajärjestelystä.

HE 180/1996 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi yksityishenkilön velkajärjestelystä annetun lain muuttamisesta.

HE 52/2010 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi yksityishenkilön velkajärjestelystä annetun lain 30 §:n muuttamisesta.

HE 83/2014 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi yksityishenkilön velkajärjestelystä annetun lain muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi.

HE 238/2021 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi yrityksen saneerauksesta annetun lain ja yksityishenkilön velkajärjestelystä annetun lain muuttamisesta sekä niihin liittyviksi laeiksi.

LaVM 12/2014 vp. Lakivaliokunnan mietintö. HE 83/2014 vp.

Oikeusministeriö. 2011. Velkajärjestelyn uudistaminen. Mietintöjä ja lausuntoja. Oikeusministeriön julkaisuja 11/2011. Helsinki: Oikeusministeriö.

Oikeusministeriö. 2012a. Velkajärjestelyn uudistaminen. Lausuntotiivistelmä. Oikeusministeriön julkaisuja 41/2012. Helsinki: Oikeusministeriö.

Oikeusministeriö. 2012b. Asettamis päätös velkajärjestelylain uudistaminen. OM 16/41/2012.

Oikeusministeriö. 2013. Velkajärjestelylain tarkistaminen. Mietintöjä ja lausuntoja. Oikeusministeriön julkaisuja 59/2013. Helsinki: Oikeusministeriö.

Oikeusministeriö. 2014. Velkajärjestelylain tarkistaminen. Lausuntotiivistelmä. Oikeusministeriön julkaisuja 28/2014. Helsinki: Oikeusministeriö.

Muut lähteet

Tilastokeskus. 2025. Velkajärjestelyt. Viitattu 24.2.2025. <https://stat.fi/julkaisu/cm1hgvsbw6jjk07vxknhl8dar>

Tilastokeskus. 2025. Ulosottovelalliset. Viitattu 20.4.2025. <https://stat.fi/julkaisu/cm1gc1ew6aok008uhvduccyel>

Tilastokeskus. 2025. Työvoimatutkimus. Viitattu 1.4.2025. <https://stat.fi/julkaisu/cm6t61nrx64gr07uqjmu2d7v5>

Kuvio 1: Ulosottovelallisten lukumäärä koulutusasteen mukaan 2008-2024 (mukaillen Tilastokeskus 2025, ulosottovelalliset)	16
Kuvio 2: Maksuhäiriömerkintäiset henkilöt ikäryhmittäin 2024 (mukaillen tilastokeskus 2025, velkajärjestelyt)	17
Kuvio 3: Velkajärjestelymenettelyn vaiheet pääpiirteittäin (mukaillen Lindström & Niemi 2024, Velkajärjestelyn vaiheet ja pääpiirteet; Uitto 2010, 20).....	22